

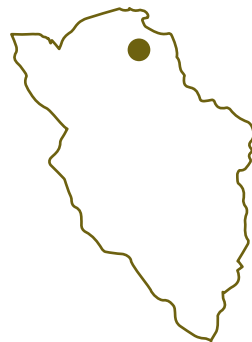
Kostel sv. Václava v Radošově

K peripetii stavebního procesu na západočeských panstvích bádenských markrabat

St. Wenceslas Church in Radošov

On the Peripeteia of the Building Process
on the West Bohemian Estates of the Margrave
of Baden-Baden

Jakub Krček – Lubomír Zeman

Abstrakt: Článek se zabývá okolnostmi výstavby kostela sv. Václava v Radošově (okr. Karlovy Vary), realizované v letech 1755–1758 pod patronací majitele panství Ostrov, bádenského markraběte Ludwiga Georga. Vychází ze standardního stavebněhistorického průzkumu objektu, ovšem akcentuje pouze tu stavební fázi, kdy na místě staršího zbořeného kostela vzniká pozdně barokní novostavba. Tu pak analyzuje z hlediska stavebního provedení a architektonického řešení a následně se zabývá jejím významem v rámci systému církevní správy na ostrovském dominiu. Značný prostor je věnován písemným pramenům, které umožňují detailní vhled do situace na staveništi, jež byla ovlivněna sporem o výši mzdy mezi zadavatelem stavby a jejím zhotovitelem, stavitelem Johannem Casparem Söllnerem z Útviny. Studie přináší přesné datační ukotvení a autorskou atribuci svatováclavského kostela včetně naznačení distinktivních rysů, které jsou společné pro více staveb bádenského okruhu. V obecnější rovině nabízí náhled na stavební dílo barokního období, chápané nikoliv jako hotový artefakt, nýbrž jako proces, ovlivněný řadou faktorů, především ekonomických.

Klíčová slova: Radošov (okr. Karlovy Vary); panství Ostrov; barokní architektura; barokní stavitelství; sakrální stavby; bádenská skupina staveb; stavitelé Söllnerové

Článek vznikl v rámci vědecko-výzkumné činnosti NPÚ jako výzkumné organizace Ministerstva kultury a byl financován z rozpočtu NPÚ.

Abstract: The article deals with the circumstances of the construction of the church of St. Wenceslas in Radošov (Karlovy Vary district), realized in 1755–1758 under the patronage of the owner of the Ostrov estate, the Baden-Baden Margrave Ludwig Georg. It is based on a standard building-historical survey of the building, but emphasises only the construction phase when a Late Baroque new building was being built on the site of the older demolished church. It then analyses it in terms of its construction and architectural design and then discusses its significance within the system of church administration on the Ostrov estate. Considerable emphasis is devoted to documentary sources that provide detailed insight into the situation on the construction site, which was affected by a wage dispute between the client and the contractor, the builder Johann Caspar Söllner of Útvina. The study provides a precise dating and authorial attribution of St. Wenceslas Church, including an indication of the distinctive features common to several buildings of the Baden-Baden circuit. On a more general level, it offers insight into the building work of the Baroque period understood not as a finished artefact but as a process influenced by a number of factors, primarily economic ones.

Keywords: Radošov (Karlovy Vary district); Ostrov estate; Baroque architecture; Baroque civil engineering; sacral buildings; Baden-Baden group of buildings; Söllner civil engineers

The article was created as part of the scientific and research activities of the National Heritage Institute as a research organization of the Ministry of Culture and was financed from the National Heritage Institute's budget.

Architektonické památky máme tendenci vnímat staticky, jako uzavřená (umělecká) díla, ať již vznikla v rámci jednorázové stavební akce, anebo staletí trvajícím vývojem. Každý stavební podnik však byl (a je) dynamickým procesem, ovlivněným mnoha faktory, jehož poznání je v případě historických staveb limitováno dostupností primárních pramenů. V nejobecnější rovině platí, že čím hlouběji do minulosti nahlížíme, tím omezenější pramenovou základnu máme k dispozici, byť výjimky samozřejmě potvrzují pravidlo.¹ Stavebnictví

1 Srov. např. dochované, edičně zpřístupněné a analyzované týdenní účty ze stavby svatovítské katedrály – NEUWIRTH, Joseph, *Die Wochenrechnungen und der Betrieb des Prager Dombaues in den Jahren 1372–1378*, Prag 1890.

Obr. 1. Radošov (č. o. Kyselka, okr. Karlovy Vary), půdorysné schéma vsi s kostelem sv. Václava, který obklopuje zdí obehnaný hřbitov, v centrální poloze na mapě prvního vojenského mapování Čech z let 1764–1768 (rektifikace 1780–1783), zdroj: © 1st Military Survey, Section No. 68, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna; © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně – <http://www.geolab.cz>; © Ministerstvo životního prostředí ČR – <http://www.env.cz>

barokního období představuje v tomto směru jistý předěl, neboť právě od 17. století dochází v důsledku pokročilé byrokratizace na všech správních úrovních ke kvalitativnímu i kvantitativnímu nárůstu písemné produkce, která je – pakliže se dochovala do současnosti – nenahraditelnou informační bází pro poznání průběhu a okolností vzniku stavebního díla.

Pod vlivem estetických kvalit barokní architektury se často vytváří dojem, jako by se jednalo o výsledek zásadně harmonické spolupráce mezi investorem a dodavatelem stavby, z nichž první formuloval své představy, potřeby a ambice a druhý nabízel tvůrčí invenci a zkušenost. V praxi však zrod každého stavebního díla generoval – ať už potenciálně, nebo reálně – konfliktní prostředí, v němž každá ze zapojených stran sledovala své dílčí zájmy. Přitom právě na vzájemné shodě stavebníka, stavitele i dalších zúčastněných osob a institucí byl závislý zdárný průběh a výsledek celého díla.² Detailní výzkum okolností vzniku konkrétních staveb, jak se odrážejí v dochovaných písemných pramenech, nejenže přináší často překvapivá zjištění o zkoumaných stavbách, ale přispívá též k pochopení složitosti a zákonitosti geneze barokní architektonické produkce a dává nahlédnout do vztahů a celkové atmosféry na barokním staveništi.³ Specifickým druhem stavebních podniků (nejen) barokního období bylo budování sakrálních objektů. Do jeho průběhu významně zasahovali představitelé církevní správy jako častí iniciátoři stavby, ale pochopitelně též držitelé patronátu z pozice investora, dodavatelé stavby (architekti, stavitelé), zástupci místních komunit jako hlavní „uživatelé“ a v neposlední řadě i lokální řemeslníci, pro něž byla každá rozsáhlejší stavební akce jedinečnou příležitostí k profesnímu uplatnění, a tím i relativně slušnému výdělku.⁴

Z hlediska pramenného pokrytí představuje vhodný materiál k výzkumu naznačené problematiky stavební činnost na západočeských državách bádenských markrabat, organizovaných kolem centrálního panství Ostrov.⁵ Jako modelový příklad může posloužit

2 K problematice organizačního a praktického zajištění realizace barokního architektonického díla srov. MACEK, Petr, Barokní stavitelství, in: *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách*, FEJTOVÁ, Olga, a kol. (edd.), Praha 2004, s. 245–259.

3 Sondu do každodenního života barokního staveniště předkládá GAMERITH, Andreas, *Rund um die Baustelle. Voraussetzungen und Alltag einer barocken Klosterbaustelle am Beispiel des Stiftes Altenburg*, in: *Leben und Alltag in böhmisch-mährischen und niederösterreichischen Klöstern in Spätmittelalter und Neuzeit*, SPECHT, Heidemarie – ČERNUŠÁK, Tomáš (edd.), St. Pölten – Brno 2011, s. 86–100.

4 Vztahy na staveništi mezi duchovním správcem, patronem, komunitou, přespólním mistrem a místní řemeslnickou korporací jsem se v jejich složitosti pokusil ilustrovat ve studii KRČEK, Jakub, *Stavba budovy děkanství v Horním Slavkově v letech 1754–1756*, *Západočeské archivy*, 2021, roč. 12, s. 86–109.

5 Skupina osmi západočeských velkostatků (Ostrov, Toužim, Brložec, Podbořany, Údrč, Děpoltovice, Hauenštejn, Měděnec) s ústřední správou v Ostrově se konstituovala v závěru třicetileté války a bezprostředně po ní, kdy se Ostrov stal trvalou rezidencí sasko-lauenburských vévodů.

Obr. 2. Radošov, situace centrální části vsi s areálem kostela sv. Václava (č. kat. 1) se hřbitovem (č. kat. 50), farou čp. 8 (č. kat. 2) a školou čp. 7 (č. kat. 3 a 4) na císařském otisku stabilního katastru z roku 1842, zdroj: Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, inv. č. 6389

stavba kostela sv. Václava v Radošově (č. o. Kyselka, okr. Karlovy Vary), který zůstával až donedávna zcela na okraji zájmu odborné veřejnosti.⁶ Sakrální stavba raně středověkého původu, písemně doložená poprvé koncem 13. století,⁷ dnes neexistuje, její místo plně zaujal pozdně barokní nástupce. Datace vzniku tohoto nového kostela bývá v literatuře uváděna pouze vágně,⁸ přitom však existují archivní doklady ilustrující s pozoruhodnou plasticitou průběh stavby, kterou můžeme na jejich základě klást do let 1755–1758.⁹ V první řadě se jedná o písemnosti vzešlé z činnosti úřadů reprezentujících pozemkovou vrchnost jakožto držitele patronátního práva, jenž měl rozhodující slovo ve financování celého podniku. Nejen rozsahem, ale i kvalitou uspořádání se archiválie ústřední správy panství tzv. ostrovské skupiny, soustředěné ve fondu Vrchní úřad Ostrov, respektive

- 6 Výmluvný je v tomto směru fakt, že oficiální status kulturní památky (rejst. č. ÚSKP 104274) objekt získal teprve v roce 2011. Kostel sv. Václava, in: Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-18397223> [20. 04. 2021].
- 7 Srov. KRČEK, Jakub, „Předhusitský kostelíček přestavbou znešvařený“. Ze starších dějin kostela sv. Václava v Radošově, *Sborník muzea Karlovarského kraje*, 2021, roč. 29, s. 7–24. Zde také přehled starší literatury k dějinám a stavebnímu vývoji kostela.
- 8 Obecně do 18. století datují přestavbu staršího kostela BENEŠ, František, *Z cesty po Rakovnicku, Žatecku a Loketskú, Památky archaeologické a místopisné*, 1869, roč. 8, č. 8, s. 567; BERNAU, Bedřich, *Čechy společnou práci spisovatelův a umělců českých. 10. díl. Krušné hory a Poohří*, Praha 1896, s. 162. O obnově blíže nedatovaného barokního kostela během 19. století píše WIRTH, Zdeněk (ed.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1957, s. 642; POCHÉ, Emanuel (ed.), *Umělecké památky Čech. 3. sv. P–Š*, Praha 1980, s. 208; KUMPERA, Jan, *Západní Čechy od A do Z. Historie, památky, příroda*, Praha – Plzeň 2003, s. 245. Dvě fáze stavebních úprav kostela „prastarého původu“ – v pozdním 18. století a ve třetí čtvrtině 19. století – rozlišují LÍBAL, Dobroslav – HEROUTOVÁ, Marie – MUK, Jan, *Pasport okresů Západočeského kraje. Okres Karlovy Vary*, Praha: SÚRPMO 1972 (nepublikovaný strojopis v archivu NPÚ, ÚOP v Lokti), s. 272. Přesnější chronologické ukotvení barokní výstavby nabízí pouze GNIRS, Anton, *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad, (Prag 1933)*, München 1996, s. 97–99, zmiňující založení kaplanství s filiálním kostelem v Radošově v roce 1768.
- 9 Dokumentaci vztahující se k stavební obnově kostela, datovanou rokem 1755, znala již RENNER, Anna M., *Das herzoglich sachsen-lauenburgische und markgräfllich badische Herrschaftsarchiv Schlackenwerth, Zeitschrift für die Geschichte des Obertheins*, 1943, roč. 95 (= N. F. 56), s. 97. Na tuto skutečnost upozornili editoři opožděně vydaného díla GNIRS, A., *Topographie*, s. 184, pozn. 181, a reflektují ji KUČA, Karel – ZEMAN, Lubomír, *Památky Karlovarského kraje. Koncepty památkové péče v Karlovarském kraji*, Karlovy Vary 2006, s. 86. S jinými prameny byl obeznámen chebský archivář Vinzenz Prökl, který ve svém rukopisném pojednání o historii Radošova datoval stavbu kostela do roku 1757. Státní okresní archiv Karlovy Vary (dále jen SOKA Karlovy Vary), fond Archiv města Bochova (dále jen AM Bochova), rk. 1, inv. č. 204, *Historie města Bochova*, panství Stružná a jeho poddanských obcí, Vinzenz Prökl, [1878–1887]. Digitalizáty všech citovaných obecních kronik a církevních matrik jsou přístupné na Porta fontium – Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů, dostupné online: <https://www.portafontium.eu> [cit. 03. 05. 2021].

Obr. 3. Radošov, centrální část vsi s kostelem sv. Václava od východu, litografie Josefa Schöfflera z doby kolem roku 1850, zdroj: Muzeum Karlovy Vary, sbírka grafiky, sign. Ug 1023

Bádenská tajná dvorská kancelář Rastatt – extradované spisy „Čechy“ a „Ostrov“, řadí mezi dokumentaci s mimořádnou výpovědní hodnotou, a to zdaleka nejen v regionálním kontextu. U patronátních objektů se pak okruh pramenů vrchnostenské provenience rozšiřuje o kostelní účty (v daném případě dochované ve fondu Velkostatek Ostrov).¹⁰ Druhým pilířem pramenné základny je aktový materiál z fondu Archiv pražského arcibiskupství, obsahující odeslanou a přijatou korespondenci arcibiskupské konzistoře, na jejímž souhlasu byly veškeré stavby a rozsáhlejší přestavby církevních objektů a především jejich uvádění do liturgického provozu závislé. V některých případech, mezi něž však stavba kostela sv. Václava v Radošově bohužel nepatří, se mezi spisy dochovala též plánová původní dokumentace.¹¹

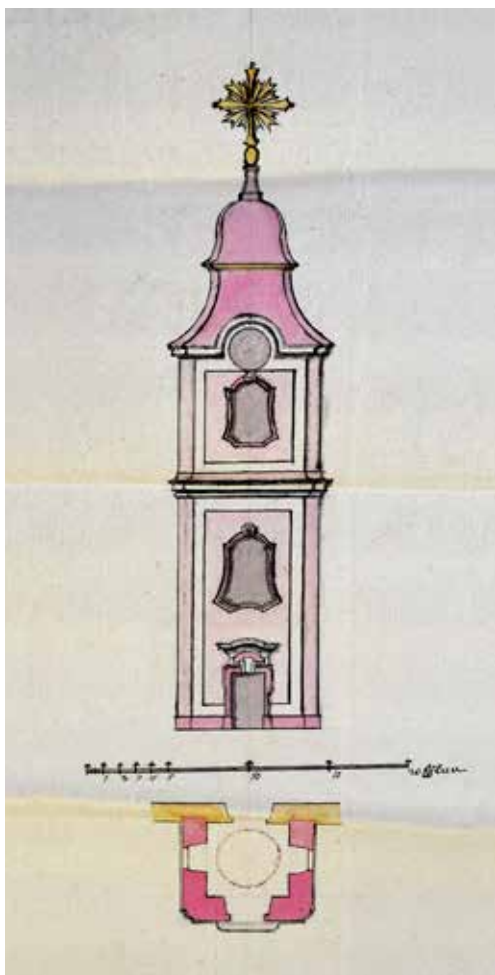
Okolnosti a průběh výstavby kostela v letech 1755–1758

Po složitém historickém vývoji majetkoprávních a církevněsprávních poměrů došlo ve druhé polovině 17. století k ustálení stavu, kdy radošovský kostel sv. Václava sloužil jako filiální k farnímu kostelu sv. Michaela archanděla v Ostrově. Patronát náležel majitelům ostrovského panství – nejprve sasko-lauenburským vévodům a po nich od roku 1690 bádenským markrabatům – a k panství patřil menší díl vsi. Větší část radošovských poddaných příslušela k panství Stružná, několik usedlostí pak ještě tvořilo příslušenství statku Velichov. Filiální kostel v Radošově, při němž fungovala škola, byl určen výhradně místnímu obyvatelstvu, které začátkem 18. století čítalo přibližně 160 duší.¹² Nejstarší účetní kniha z let 1730–1748 obsahuje řadu záznamů o aktivitách dokládajících snahu o zlepšení stavebnětechnického stavu kostela a o investicích do nového mobiliáře

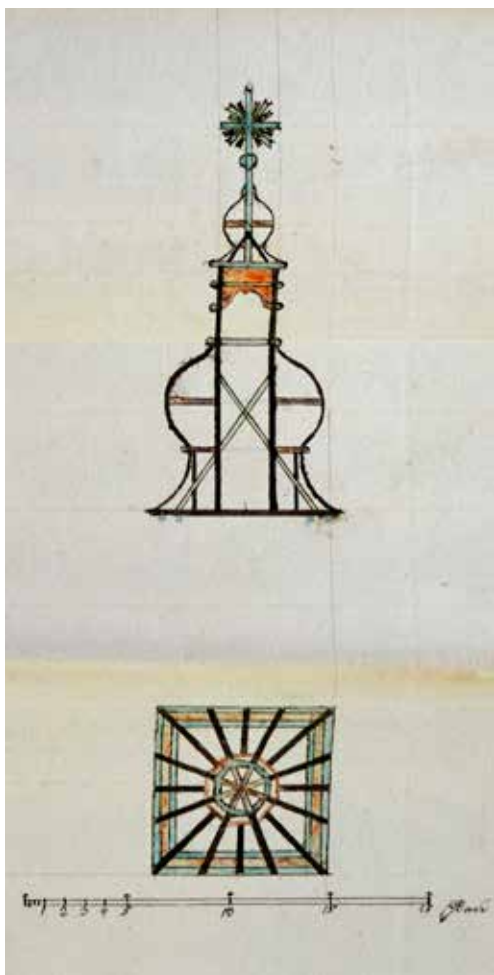
¹⁰ Všechny tři zmíněné fondy jsou dnes fyzicky uloženy ve Státním oblastním archivu v Plzni, pracoviště Klášter. Srov. k nim zejm. HAUBERT, Jan, a kol., *Státní oblastní archiv v Plzni. Průvodce po archivních fondech*. 3. sv., Praha 1976, s. 384–398.

¹¹ Srov. ÚLOVEC, Jiří, *Dokumentace církevních staveb okresu Karlovy Vary ve fondu Archiv pražského arcibiskupství, Historický sborník Karlovarská*, 1997, roč. 5, s. 63–86.

¹² BURDOVÁ, Pavla, a kol. (edd.), *Tereziánský katastr český*. 3. sv. *Dominikál*, Praha 1970, s. 318–319, č. 965, 966.

Obr. 4. Radošov, nerealizovaný návrh věže kostela sv. Václava, čelní pohled a půdorys, grafické měřítko (loketní), Johann Adam Siegel, 1776, zdroj: SOA Plzeň, fond Vrchní úřad Ostrov, kart. 161, sign. I K2, inv. č. 57, č. 460 ½

Obr. 5. Radošov, nerealizovaný návrh věže kostela sv. Václava, vazba krovu věžní bání v pohledu a půdorysu, grafické měřítko (loketní), Martin Henl (?), 1776, zdroj: SOA Plzeň, fond Vrchní úřad Ostrov, kart. 161, sign. I K2, inv. č. 57, č. 460 ½

i drobnějšího liturgického vybavení.¹³ Již v roce 1741 se v účtech hovoří o nadcházející stavbě kostela, omezující se v několika následujících letech pouze na nejnutnější opravy tesařských konstrukcí, údržbu šindelové střešní krytiny a drobné lokální vysprávky zdiva.¹⁴ Všechny tyto „kosmetické“ úpravy však nemohly zakrýt skutečnost, že kostel se v té době ocital v nedobré stavební kondici.

Prvním zachyceným archivním dokladem o přestavbě zchátralého radošovského kostela je situační zpráva markraběcího bádenského tajného rady a zplnomocněného komisaře pro česká panství Franze Bernarda Fortenbacha z 22. března 1755. V ní píše z Ostrova do Rastattu markraběti Ludwigu Georgovi z Badenu (majitelem ostrovského panství v letech 1733–1761), že kostel v Radošově je sice na kapitálu nejbohatší, avšak

13 V letech 1731–1732 je doloženo pořízení dvou bočních oltářů a oprava šindelové střechy, v letech 1734–1735 štafírování kazatelny, dvou nových bočních oltářů, osmi sloupů na hlavním oltáři s tabernákulem, dvou velkých svíců, křtitelnice, dvou krucifixů, zpovědnice, varhan a dvou soch a v roce 1738 štafírování dvou relikviářů.

14 Státní oblastní archiv v Plzni (dále jen SOA Plzeň), fond Velkostatek Ostrov (dále jen Vs Ostrov), kn. 783, inv. č. 759, Celoroční účty kostela sv. Václava v Radošově, 1730–1748.

Obr. 6. Radošov, kostel sv. Václava s farou, pohled na hlavní průčelí od jihu před rokem 1932, zdroj: pozůstalost Antonína Podlahy ve fotoarchivu NPÚ, generálního ředitelství, inv. č. F 25.304

zároveň stavebně jeden z nejhorších na bádenských statcích v Čechách. Na nynější závadný stav si dokonce již několikrát stěžovali zdejší duchovní. Sám Fortenbach při prohlídce zjistil, že trvalejší oprava objektu nepřipadá v úvahu, a to kvůli zdivu provedenému pouze „na hlinu“. Požádal proto majitele panství a patrona o povolení, aby mohla být s použitím peněz v kostelní pokladně ještě letos provedena stavba kostela, na niž se předběžně počítalo s celkovým nákladem okolo 5 000 zlatých. Kostel mohl být za takto relativně nízkou částku postaven proto, že disponoval vlastním dřívím a v blízkosti (doslova „po ruce“ – *an der Handt*) se nacházel také vhodný stavební kámen a písek. Materiál zajistil Fortenbach již předešlého roku, takže s příchodem jara se mohlo začít stavět. Z konceptu odpovědi markraběte Ludwiga Georga, zformulované 5. dubna 1755 v Rastattu, jednoznačně vyplývá, že k zamýšlené stavbě kostela v Radošově dává souhlas.¹⁵

Následně bylo zapotřebí celou záležitost projednat s pražskou arcibiskupskou konzistoří. Úkol obvyklým instančním postupem připadl faráři v Ostrově a zároveň okřeskovému vikáři ostrovského vikariátu P. Antonu Frankovi (v úřadu v letech 1727–1763), který požádal o povolení k opravě filiálního kostela v Radošově s využitím 9 501 zl. 25 kr. z kostelní pokladny k pokrytí nezbytných stavebních nákladů.¹⁶ V samotné žádosti se P. Frank odvolává na relace z kanonických vizitací, v nichž v posledních letech opakovaně poukazoval na špatný stav kostela.¹⁷ Ten byl – dle tradice – již více než dvě stě let starý

15 SOA Plzeň, fond Bádenská tajná dvorská kancelář Rastatt (dále jen TK Rastatt), kart. 48, sign. 399, inv. č. 362, Stavba kostela v Radošově, 1755.

16 Národní archiv (dále jen NA), fond Archiv pražského arcibiskupství, Praha (dále jen APA) I, sign. A 39/8, inv. č. 503, Repertář došlé korespondence, 1752–1759, fol. 149v.

17 Například ve vizitačním protokolu z roku 1754 P. Anton Frank uvádí, že výnos z kostelního kapitálu je rezervován pro pokrytí nezbytných nákladů na budoucí opravu kostela (*pro futura ejusdem re-stauracione*). NA, APA I, sign. B 6/5, inv. č. 1253, Zprávy vikářů o vizitacích far, 1754.

Obr. 7. Radošov, kostel sv. Václava, pohled do kněžiště před rokem 1932, zdroj: pozůstalost Antonína Podlahy ve fotoarchivu NPÚ, generálního ředitelství, inv. č. F 25.305

a velmi zchátralý (*ab annis ducentis, ut traditur, vetula valde ruinosa sit*), a tudíž bylo nutné jej vystavět v podstatě znovu. Předmětem žádosti byl tak souhlas s obnovením radošovského filiálního kostela od základů.¹⁸

Frankova žádost, přijatá v arcibiskupské kanceláři dne 2. května 1755, obsahovala zároveň i prosbu o souhlas s postavením přiměřené dřevěné kaple nad přenosným oltářem (*in decenter struenda capella lignea super portatili sacrificandi*) a původně ji doplňovaly tři přílohy, označené písmeny A, B a C. Pod označením Lit. A bylo přiloženo souhlasné stanovisko markraběcího patrona (prostřednictvím zplnomocněné komise) s celkovou obnovou kostela a současně žádost, aby potřebné povolení udělila i arcibiskupská konzistoř. V odůvodnění se uvádí, že kostel stojí přinejmenším dvě stě let a je vystavěn pouze „na hlínu“ a navíc je tak zchátralý, že se v něm pro neustálé nebezpečí zřícení již téměř nedají konat bohoslužby. Se souhlasem konzistoře se měl kostel postavit *ganz neu* podle vyhotoveného nákresu a projektu, počítajícího s nákladem 9 501 zl. 25 kr.¹⁹ Zajistit prostředky z kostelních peněz nemělo činit potíže, jelikož kostel disponoval kapitálem ve výši bezmála 29 000 zl. a k tomu vlastnil les, ze kterého se mohlo brát stavební dřevo. Pod žádost, datovanou 25. dubna 1755, se podepsal markraběcí bádenský tajný rada a zplnomocněný komisař pro česká panství Fortenbach.²⁰

Jako příloha Lit. B byl k žádosti připojen již zmíněný a dnes bohužel neznámý plán, podle něž se měla stavba kostela provést. Přílohu Lit. C pak tvořil rovněž zmíněný „projekt“, tedy hrubý rozpočet „nepostradatelné a nejvýše potřebné“ stavby nového filiálního kostela v Radošově. Na prvním místě se v rozpočtu uvádějí zednické práce a materiál. Nejvyšší částka připadala na zedníky, kteří měli na mzdách za tři léta obdržet 3 380 zl., zatímco na mzdy přidavačům se počítalo s 985 zl. a pro lamače kamene s 416 zl. Za vápno se plánovalo vydat 738 zl., za železo na závlače a ostatní potřeby 69 zl., za 6 kop svorek (*rüst Clammern*) 36 zl., za 60 kop prkeňáků 10 zl., za 18 000 ks rákosových

18 NA, APA I, kart. 1344, sign. D 28, inv. č. 3069, Recepta, 2. 5. 1755.

19 Přitom v dochovaném konceptu žádosti, datovaném – stejně jako její konečná verze – 25. 4. 1755, se počítalo nejprve s nákladem ve výši 4 258 zl. 20 kr., který byl ještě v témže konceptu zvýšen na 6 000 zl. SOA Plzeň, fond Vrchní úřad Ostrov (dále jen VÚ Ostrov), kart. 158, sign. I K2, inv. č. 57, Kostely a školy (stržení starého a stavba nového kostela v Radošově, 1755), č. 208.

20 NA, APA I, kart. 1344, sign. D 28, inv. č. 3069, 2. 5. 1755.

cvočků 13 zl. 30 kr., za 25 lotů drátu 5 zl., za 5 kop bednicích prken na rákosový strop 35 zl. a konečně za 60 000 ks cihel 420 zl. Následují výdaje za práce tesařské a příslušný materiál, zahrnující 380 zl. na mzdy tesařům, 28 zl. za 35 000 ks šindeláků, 8 zl. za 40 kop laťováků, 1 zl. 40 kr. za 10 kop špuntováků a 4 zl. za 30 kop prkeňáků, dále 6 zl. za 1 kopy svorek ke věži, 2 zl. 15 kr. za 1 ½ kopy silných hřebů (*Anraffnäggl*) a 2 zl. za 1 kopy týchž, ale větších. Náklady na ostatní řemesla se uvádějí jen souhrnně, bez rozlišení peněz za práci a za materiál. Kameník měl dostat 365 zl., klempíř za práci i za bílý plech potřebný k pokrytí věže 255 zl., truhlář za kazatelnu, dveře, kostelní lavice a ostatní práci 293 zl., zámečník 82 zl. a sklenář 78 zl. Značný podíl z celkové částky představovaly výdaje za dopravu materiálu, a to 247 zl. za dovoz vápna a cihel, 793 zl. za dovoz kamene a písku a 193 zl. za dovoz dřeva a prken. Svou kolonku měli v rozpočtu řezači prken a výrobci šindele, pro něž se na mzdách počítalo s 21 zl. V rubrice „Extra“ pak byla zahrnuta stavba a štafírování nového hlavního oltáře za 400 zl., dvou nových bočních oltářů za 160 zl. a nové kazatelny za 75 zl. Celková suma tedy měla činit již zmíněných 9 501 zl. 25 kr. Dále se v rozpočtu poznamenává, že potřebné dřevo se bude brát z kostelního lesa, tvořeného samými silnými stromy, čímž se navíc prospěje tamnímu mladému porostu. S vlastním stavebním dřevem se počítalo jak na lešení, tak na střešní konstrukci, kde mělo být upotřebeno 40 kmenů na trámy, 54 kmenů na věšáky, 40 ks krokví, 5 kop střešních latí, 3 kmeny borovic, 3 kopy špuntovních a 2 kopy bednicích prken a 30 000 ks šindelů. Rozpočet je datován v Ostrově ve stejný den jako vrchnostenská žádost, tedy 25. dubna 1755, a jsou pod ním vlastnoručně podepsáni ředitel panství Johann Zoph, duchovní Johann Adam Schuster, obilní písař Johann Christoph Beinhofer a stavitel Anton Söllner.²¹ Zhotovení projektu novostavby kostela v Radošově v roce 1755 dokládá také záznam v knize kostelních účtů, podle nějž byly toho roku za tím účelem zakoupeny dva ozářtované archy po 16 kr.²²

Arcibiskupská konzistoř s rozhodnutím ve věci „zříceniny“ filiálního kostela v Radošově příliš neotálela, a tak bylo již 5. května 1755 P. Antonu Frankovi do Ostrova zasláno povolení k obnovení kostela od základů včetně souhlasu s uhrazením nezbytných výdajů ve výši 9 501 zl. 25 kr. z kostelních peněz.²³ Bezprostředně poté se započalo s bouracími pracemi a svozem stavebních hmot. V této souvislosti stojí za zmínku dochovaný výkaz dovozu materiálu za rok 1755, kde jsou vypsány jednotlivé lokality²⁴ a v rámci nich jména konkrétních sedláků s uvedením přesného množství a druhu materiálu, který na stavbu dopravili, včetně informace, kolik jim za to bylo zapláceno. Mezi materiálem dominují zdicí cihly, vápno (dováželo se ze Sedlečka a především z Háje /Stolzenhann/), kámen, písek, voda, stavební dřevo (na lešení, na krov, závlače) a špuntovní a bednicí prkna a dubové fošny, řezané v Mlýně na Bystřici (*Wistoritz Mühl*). Z kostelního lesa se bralo nejen dřevo na samotnou stavbu, ale také zelené chvoji na zakrytí vápenné jámy. Zmíněn je dále odvoz starého dřeva ze zbořeného kostela (*von der abgebrachten Kirche*), které měli tesaři upotřebit *zur Capelle in Hald* (sic!), tedy snad na kapli v Boru. Blíže neurčená kaple se zmiňuje také v souvislosti s dovozem jílů, šterku na zásyp, prken (ze starého kostela), dřeva z kostelního lesa a starých latí a šindele. Tyto kusé údaje patrně souvisejí se stavbou provizorní dřevěné kaple nad přenosným oltářem, o níž se hovoří v žádosti o povolení stavby kostela z 2. května 1755 a která měla být zřejmě užívána po dobu výstavby nového kostela. Dále je například uvedeno, že se od ostrovského zámečníka přivezly dvě železné mříže k oknům sakristie. Celkově odvedli sedláci při dopravě materiálu na stavbu radošovského kostela práci v hodnotě 472 zl. 20 kr., přičemž největší podíl připadl na sedláky v Radošově (246 zl. 8 kr.). Ve výkazu se bohužel neuvádějí denní data, na jejichž základě by bylo možné

21 Tamtéž.

22 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 784, inv. č. 760, Celoroční účty kostela sv. Václava v Radošově, 1748–1764.

23 NA, APA I, sign. A 9/16, inv. č. 114, Kopíř odeslaných listů arcibiskupské konsistoře, 1755, fol. 177r–177v; kart. 351, sign. C 32, inv. č. 2810, Emanata, 5. 5. 1755.

24 Dopravu materiálu se na stavbě kostela sv. Václava podíleli poddaní ze vsí Radošov (ze všech tří dílů), Bor, Borek/Heidles (zaniklá), Bystřice, Dolní Žďár, Hájek, Hanušov/Honngrün (zan.), Hluboký, Květnová, Liticov, Mořichov, Oldřiš, Popov/Pfaffengrün (zan.), Stráž, Vojkovice a Vykmanov.

Obr. 8. Radošov, kostel sv. Václava, pohled na vstupní průčelí od jihu, foto: Lubomír Zeman, 2019 (všechny současné snímky)

uvažovat o postupu stavby. Jedinou výjimkou je záznam o dovozu vápna z Háje třemi sedláky z Hájků 8. června 1755.²⁵

Z počáteční fáze výstavby se dochovaly také žádosti několika místních řemeslníků. Dne 15. dubna 1755 se u komisaře Fortenbacha ucházel o přidělení zakázky na kovářské práce Lorenz Drach, kovářský mistr v Radošově,²⁶ a 14. května 1755 vyjádřil zájem podílet se na stavbě kostela zámečnický mistr Jacob Jäckel z Ostrova, který údajně již o půl roku dříve zhotovil pro nové kostelní dveře velký zámek.²⁷ Svou žádost o přidělení zakázky na stavbě kostela sv. Václava zopakoval ostrovský mistr Jäckel znovu 18. června 1756²⁸ a patrně mu bylo znovu vyhověno, neboť jako dodavatele zámečnických prací jej nacházíme v účetní knize k roku 1757, kdy mu bylo z kostelní pokladny vyplaceno 7 zl. 36 kr.²⁹

Z uměleckohistorického hlediska jsou nejdůležitějšími aktéry stavby radošovského kostela projektující architekt a provádějící stavitel, z nichž prvního můžeme na základě písemných pramenů určit pouze hypoteticky, zatímco druhý je doložen vcelku spolehlivě. Původní plány kostela sv. Václava, jak již bylo řečeno, se nedochovaly, tudíž přímý důkaz o autorství architektonického a stavebního řešení postrádáme. Plány však byly součástí projektu, zahrnujícího ještě rozpočet, spolusignovaný stavitelem Antonem Söllnerem, podle všeho tehdejší bádanským vrchnostenským stavitelem, pocházejícím patrně z Útviny na panství Toužim.³⁰ Lze tedy připustit, že tento *Antoni Soellner, Bau Meister*, byl rovněž autorem stavebních plánů, zvláště víme-li, že vyhotovit v případě novostavby plán a rozpočet bylo součástí práce vrchnostenských stavitelů.

O provádějícím staviteli nás podrobně informují písemnosti vzešlé z jeho sporu s tajným radou a komisařem Fortenbachem, týkajícího se finančního ohodnocení stavitelových služeb. Pro uvedení do situace je důležité zmínit, že 20. září 1746 (smlouva) byl do funkce vrchnostenského stavitele s ročním platem 60 zl. přijat Johann Schmidt z Útviny, který měl na starosti dohled nad vrchnostenskými a patronátními stavbami na všech osmi panstvích ostrovské skupiny.³¹ V roce 1755 – na základě vlastní žádosti z 22. března, schválené 5. dubna – byl do pracovního poměru přijat stavitel Johann Caspar Söllner, pocházející rovněž z Útviny, u něž se připomíná, že ve službách ostrovského panství působil až do své smrti jako stavitel také jeho otec. Tímto otcem nebyl překvapivě výše zmíněný hypotetický projektant radošovského kostela Anton Söllner, jehož role v celém příběhu tak zůstává blíže neobjasněna,³² nýbrž Georg Söllner, pravděpodobný předchůdce Johanna Schmidta.³³ Johann Caspar Söllner obdržel polovinu Schmidtova ročního platu (tj. 30 zl.) a byl mu přidělen dohled nad stavbami na panstvích Ostrov,

25 SOA Plzeň, VÚ Ostrov, kart. 158, sign. I K2, inv. č. 57, č. 208.

26 Tamtéž, č. 207.

27 Tamtéž, č. 210.

28 Tamtéž, kart. 159, sign. I K2, inv. č. 57, Kostely a školy (stavba kostela v Radošově, 1756), č. 235.

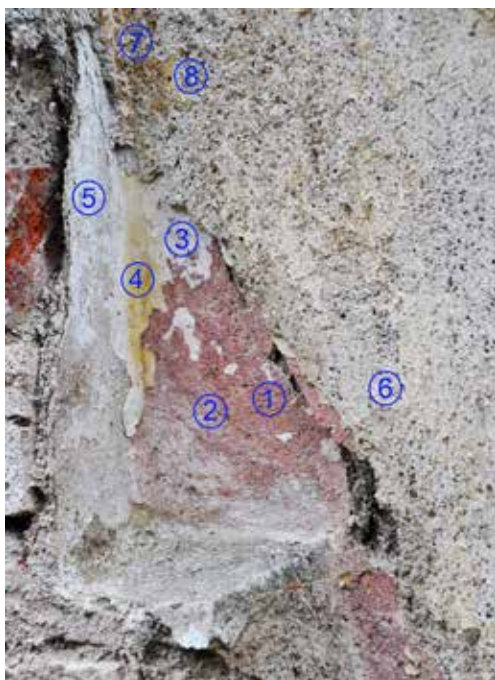
29 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 784, inv. č. 760.

30 Srov. VLČEK, Pavel (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 608, kde uváděn stavitel Andreas Söllner z Útviny, doložený k letům 1732–1735 ve službách bádanských markrabat a Kokořovců na stavbách zámků ve Štědré a posléze ve Vršovcích. V útvinských matrikách z této doby však nacházíme pod tímto jménem pouze měšťana a řezníka, resp. řeznického mistra Andrease Söllnera, který zemřel 8. 3. 1751 ve věku 72 let. SOA Plzeň, Sbírka matrik západních Čech (dále jen SMZČ), sign. Útvina 02, Matrika NOZ, 1714–1784, pag. 97 (†); sign. Útvina 03, Matrika NOZ, 1784–1806, pag. 7 (†).

31 WACHSMANOVÁ, Viktorie, Život a dílo Abrahama Leuthnera, *Památky archaeologické*, 1946, roč. 42, s. 38, pozn. 53. Ke Schmidtově kariéře a realizacím nejen na českých panstvích bádanských markrabat srov. VLČEK, P. (ed.), *Encyklopedie*, s. 585.

32 Mohlo se zřejmě jednat o Antona, syna Christiana Söllnera z Útviny, narozeného 23. 9. 1713. SOA Plzeň, SMZČ, sign. Útvina 01, Matrika NOZ, 1660–1713, pag. 271 (*).

33 Johann Caspar Söllner byl synem Georga Söllnera z Útviny. Matriční záznam o narození 5. 1. 1713 bohužel neuvádí – jak je v útvinských matrikách z té doby běžné – otcovu profesi, stejně jako zápis o sňatku Johanna Caspara z 8. 1. 1737. Dokonce ani při úmrtí Georga Söllnera 31. 7. 1746 ve věku 78 let nezapsal farář údaj o povolání zesnulého. SOA Plzeň, SMZČ, sign. Útvina 01, pag. 267 (*); sign. Útvina 02, pag. 41 (oo), 75 (†). Jeho funkci vrchnostenského stavitele by mohla nasvědčovat takřka bezprostřední návaznost uzavření smlouvy s novým stavitelem Schmidtem (20. 9. 1746) na datum Söllnerova skonu.

Obr. 9. Radošov, kostel sv. Václava, souvrství odhalených omítek v koutu vpadlého pole na západním průčelí lodi: 1 – nejspodnější vrstva vápenné omítky se sytým červeným až purpurovým nátěrem, 2 – světlé narůžovělý nátěr, 3 – světlý pačokový podnátěr s vrchním nátěrem v odstínu světlého pískového tónu, 4 – nátěr v odstínu zlatého okru, 5 – vápenné nátěry v bílém tónu na špaletě lizény, 6 – vrstva omítky hrubého zrna s vrchním nátěrem v odstínu světlé pískové, 7 – nátěr v tmnějším pískovém tónu, 8 – nátěr v odstínu zlatého okru

Děpoltovice, Horní Hrad a Měděnec, zatímco Schmidtovi zůstala rovněž polovina platu a stavební dohled na panstvích Toužim, Údrč, Brložec a Podbořany. Po smrti letitého stavitele Schmidta se měl Söllner stát stavitelem pro celé panství, k čemuž ovšem vlivem dalších událostí patrně nikdy nedošlo.³⁴ U Söllnera se v souvislosti s jeho přijetím do služby poznamenává také jeho předešlá dlouholetá praxe v Polsku, kde prováděl a řídil velké stavební podniky, čímž údajně nabyl značné odborné znalosti.³⁵

Jako předejchru k následnému konfliktu provádějícího stavitele se zástupci vrchnosti lze vnímat už spor šesti zednických tovaryšů, kteří na jaře roku 1755 pracovali čtrnáct dní pod vrchnostenským zednickým mistrem Söllnerem z Útviny na odstraňování starého radošovského kostela. Zedníci, toho času stále působící v Radošově, si 16. října 1755 stěžovali, že za bourání starých kostelních zdí jim byla přiznána mzda jako přidavačům, tedy 12 kr. denně, avšak s ohledem na náročnost demoličních prací a na míru ohrožení na životě při jejich výkonu se domnívali, že by měli být honorováni tak jako ostatní počešní zedničtí tovaryši 18 kr. denně. Stížnost nedošla vyslyšení, neboť ředitel panství Johann Zoph ve svém přípisu komisaři Fortenbachovi ze 7. listopadu 1755 rozhodl, že oněch šest zednických tovaryšů, kteří na jaře toho roku pomáhali po dva týdny při bourání starého kostela, nemá dostat vyšší mzdu než za obvyklou ruční (nádenickou) práci, tj. 12 kr. denně.³⁶

Podobně nedocenený a zřejmě i podvedený si připadal také sám stavitel Söllner, který se pustil do vyjednávání s vrchností o vyšší mzdě na podzim 1756. Dne 24. září toho roku byla v kanceláři komisaře Fortenbacha vyřízena Söllnerova žádost, v níž petent uvádí, že když mu byla zadána stavba kostela v Radošově, požádal o denní mzdu 45 kr., kterou dostával jeho předchůdce stavitel Schmidt. Na tuto žádost však ještě nedostal odpověď, takže od letošního jara pracoval jen za 30 kr. denně. Nyní proto žádá o doplacení 15 kr.

34 Johann Caspar Söllner nezanechal – nejen na ostrovském panství – výraznější stopu, např. tematická encyklopedie architektů, stavitelů a příbuzných oborů a řemesel jej vůbec neeviduje. Srov. VLČEK, P. (ed.), *Encyklopedie*, s. 608.

35 [...] und welcher [J. C. Söllner] durch seine schon viele Jahr in Pohlen geführt und dirigirte grosse Gebäude sich eine grosse Bauwissenschaft erworben [...]. SOA Plzeň, TK Rastatt, kart. 6, sign. 44, inv. č. 45, Vrchnostenští stavitelé (Johann Schmidt z Útviny, Johann Caspar Söllner), 1746–1763.

36 SOA Plzeň, VÚ Ostrov, kart. 158, sign. I K2, inv. č. 57, č. 212.

Obr. 10. Radošov, kostel sv. Václava, původní vstupní portál v předsíni jižního štítového průčelí

Obr. 11. Radošov, kostel sv. Václava, původní okno s trojlaločným záklenkem osvětlující kruchtu v jižním štítovém průčelí

denně za celý uzavřený rok (stavební sezonu), aby mohl v práci pokračovat i v následujícím roce. Zároveň zdůrazňuje, že na stavbě neměl žádného políra, nýbrž se o tuto práci dělil sám se svým nejlepším tovaryšem. Podobně poukazuje na to, že zatímco zednickému učni by se mělo za práci v prvním roce praxe platit 12 kr. denně, obdržel jeho učeň jen po 10 kr. Fortenbach ve své odpovědi označil Söllnerovo tvrzení, že starému staviteli Schmidtovi se vždy platilo 45 kr., za lživé, neboť ten prý nikdy nedostával za práci více než 30 kr. denně, a rovněž Schmidtův učeň, kterým byl jeho syn, dostával v prvním roce 10, nikoliv 12 kr. denně. Závěr tedy je, že Söllnerovi nemá být vyhověno, přičemž se o něm hovoří jako o odešlém staviteli.³⁷

Johann Caspar Söllner se však nevzdal a hned v říjnu 1756 se znovu obrátil na komisaře Fortenbacha. Oprávněnost svého požadavku vytrvale obhajoval tím, že celý rok pracoval na stavbě kostela v Radošově za příslibenou denní mzdu 45 kr. Tuto částku měl předešlý vrchnostenský stavitel Johann Schmidt zajištěnu dekretem,³⁸ který byl Söllnerovi přečten při jeho přijetí do služby. V letošním roce však činila Söllnerova denní mzda jen 30 kr., a proto znovu žádal o doplacení za tento, ale i za předešlý rok, kdy pracoval rovněž za 30 kr. denně. Podobně jako v předchozí žádosti zdůrazňuje svou neutěšenou finanční situaci, kdy jsou na něj jako živitele odkázáni manželka a sedm dětí. Konstatuje také, že v případě nevyhovění jeho žádosti bude muset stavbu v Radošově opustit a vzít jinou práci. V konceptu odpovědi z 30. října 1756 se uvádí, že se má bývalému (!) staviteli Söllnerovi v jeho žádosti o náhradu dlužné částky vyhovět, s jeho dalšími službami se však zjevně již nepočítalo.³⁹

³⁷ Tamtéž, kart. 159, sign. I K2, inv. č. 57, č. 239.

³⁸ Srov. VLČEK, P. (ed.), *Encyklopedie*, s. 585.

³⁹ SOA Plzeň, VÚ Ostrov, kart. 159, sign. I K2, inv. č. 57, č. 240.

Obr. 12. Radošov, kostel sv. Václava, původní okno osvětlující kruchtu v jižním štítovém průčelí z interiéru

Celá záležitost ale měla ještě dohru. V prosinci 1756 Johann Caspar Söllner, stavitel z Útviny, znovu kontaktoval komisaře Fortenbacha s tím, že na svou předešlou žádost sice obdržel dekret, podle něž mu mělo být za dva roky práce na stavbě radošovského kostela doplaceno na mistrovské mzdě 54 zl. 3 kr., stavba ale zároveň měla být dočasně zastavena. Od vrchnostenského úřadu zatím obdržel 30 zl., zatímco zbývajících 24 zl. 3 kr. si musel dočasně půjčit od dobrého přítele, a proto spoléhá na brzkou nápravu. V souvislosti se zastavením stavby Söllner upozorňuje, že pokud by po něm měl stavbu kostela dokončit jiný stavitel, s kteroužto eventualitou vrchnost operovala, musí se počítat také s polírem, který si bude denně účtovat 30 kr. jako na jiných kostelních stavbách. Oproti tomu Söllner žádného políra dosud nepotřeboval, a tím méně by jej potřeboval propříště. Kromě toho bylo údajně Söllnerovi slíbeno, že bude provádět štukatérské práce na všech hlavicích sloupů, jak jsou zakresleny v plánu (*die sämmentl. Capitaeler von Stocotour Arbeith, wie der Abriss zeüchet, in vollkommenen Stand zu brieng*). V závěru tedy poníženě a doslova na kolenou prosí o ponechání práce na dokončení stavby, neboť si uvědomuje, že těžko bude hledat jinou, když za dva roky nepřítomnosti ztratil možnost pracovat v Polsku, kde působil předtím. Opět zdůrazňuje, že jsou na něm existenčně závislí manželka a sedm dětí.⁴⁰ Koncept odpovědi z 22. prosince 1756 stručně konstatuje, že Söllner není více vrchnostenským stavitelem, s jemu dříve přikázaným

40 Johann Caspar Söllner, syn Georga Söllnera z Útviny, se 8. 1. 1737 oženil s Marií Clarou, rozenou Vohlovou, z Útviny. SOA Plzeň, SMZC, sign. Útvina 02, pag. 41 (oo). V období od října 1737 do srpna 1757 spolu přivedli na svět deset potomků, z nichž ovšem ne všem bylo dáno dožít se dospělého věku. Pravidelnost, s níž se Söllnerově manželce rodily děti, všechny zapsané v matrice farnosti Útvina, problematizuje přesnější časové vymezení stavitelova působení v Polsku. Za pozornost také stojí, že v žádném z matričních zápisů se Söllner nepřipomíná jako vrchnostenský stavitel. Pakliže farář u jeho jména uvedl profesi (poprvé se tak stalo v roce 1746), jednalo se zpravidla o zedníka (*murarius*), případně zedníka a měšťana v Útvíně, pouze v jediném případě – v roce 1757 – je Söllner titulován jako zednický mistr (*murarij magister*). Tamtéž, pag. 145 (* 17. 10. 1737), 163 (* 2. 8. 1740), 172 (* 7. 11. 1741), 178 (* 20. 11. 1742), 204 (* 13. 10. 1746), 211 (* 6. 11. 1747), 224 (* 21. 9. 1749), 242 (* 4. 10. 1752), 257 (* 18. 10. 1755), 268 (* 25. 8. 1757).

platem se nemá nic dělat, avšak žadatel smí pokračovat v jím započaté stavbě kostela v Radošově a dovést ji do dokonalého stavu.⁴¹

Nový kostel sv. Václava se zřejmě nepodařilo během tří po sobě následujících stavebních sezon (1755–1757),⁴² jak předpokládal původní rozpočet, zcela dokončit, i když podle nedochované „kostelní kroniky“, z níž byly na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století pořízeny výpisky pro obecní kroniku, byl údajně postaven právě v roce 1757.⁴³ Jako pravděpodobnější se však jeví pokračování stavby ještě v následující sezoně. Teprve 5. září 1758 totiž P. Anton Frank zaslal na arcibiskupskou konzistoř žádost o souhlas s benedikcí od základů přestavěného filiálního kostela, v níž se výslovně odkazuje na stavební povolení z 5. května 1755. Ze žádosti navíc jednoznačně vyplývá, že teprve v době jejího podání byla stavba podle konzistoří schválených plánů zcela dokončena.⁴⁴ Vsuvka obsahující vzdání díky všemohoucímu Bohu patrně reaguje na komplikace způsobené výše popsaným sporem mezi provádějícím stavitelem Söllnerem a zástupci vrchnosti, jemuž mohl P. Frank z pozice duchovního správce pouze bezmocně přihlížet. Souhlas s benedikcí konzistoř vydala 12. září 1758, takže nic nebránilo tomu, aby byl filiální kostel v Radošově – od základů přestavěný a uvedený do dokonalého stavu tak, aby v něm mohly být znovu slouženy mše svaté – na svátek titulárního světce, tedy 28. září, roku 1758 slavnostně vysvěcen.⁴⁵ V kostelních účtech z tohoto roku nacházíme záznam o poplatku ve výši 1 zl. 30 kr. arcibiskupské kanceláři za udělenou licenci k vysvěcení kostela. Týž pramen pak také poskytuje ještě jiný obraz průběhu výstavby kostela, neboť teprve v roce 1761 se zde objevuje sumární vyúčtování (s odkazem na nedochované účetní doklady) stavby, která měla probíhat v letech 1757 až 1760 a kostelní pokladnu vyšla celkem na 6 095 zl. 51 kr.⁴⁶ Stavební dřevo, které zbylo po stavbě kostela sv. Václava, se použilo při opravě radošovského mostu v roce 1760, kdy jej poničily ledové kry.⁴⁷

Radošovský kostel jako pozdně barokní architektonické dílo

Jednoduchý neorientovaný kostel byl koncipován na obdélném půdorysu. Na loď se zaoblenými nárožími navazuje odsazený presbytář s okosenými rohy, k němuž je na západní straně připojena přízemní sakristie. Podélná průčelí jsou prolomena dvěma velkými obdélnými, půlkruhově zakončenými okny s trojlaločným záklenkem, jejichž špalety oproti archivoltám uskakují, boční stěny presbytáře mají po jednom obdobném okně, nad sakristií zkráceném. Na jižní straně byl kostel původně ukončen mohutným trojlaločným štítem a kruchta nad vstupem byla osvětlena oknem se stejným záklenkem. Fasády jsou členěné lizénovými rámcí v omítoce, které mají v rozích charakteristické čtvrtkruhové vyžlabení s odskočením, s vpadlými poli a završeny jsou profilovanou korunní římsou. Hlavní vstup v jižním štítovém průčelí byl opatřen portálem se sedlovým nadpražím, klenáky a čtvrtkruhovým projmutím rohů. Boční, východní vstup na hřbitov byl podle otisku nad sekundárně zazděným otvorem doplněn drobnou předsíní. Také

41 SOA Plzeň, VÚ Ostrov, kart. 159, sign. I K2, inv. č. 57, č. 242.

42 Probíhající výstavbu kostela v této době reflektují také vizitační protokoly farnosti Ostrov v ostrovském vikariátu. NA, APA I, sign. B 6/6–8, inv. č. 1254–1256, Zprávy vikářů o vizitacích far, 1755–1757.

43 SOKA Karlovy Vary, fond Archiv obce Radošov (dále jen AO Radošov), neinv., kronika obce, 1927–1936, s. 41. Z dnes neznámé farní pamětnice snad čerpal i V. Prökl pro svou nepublikovanou historii obcí na panství Stružná, kde stavbu radošovského kostela datoval shodně do roku 1757. SOKA Karlovy Vary, AM Bochoř, rkp. 1, inv. č. 204. Dataci však mohl převzít i ze soupisů kostelního inventáře z let 1841, resp. 1845, které popis kostela – mimochodem ve velmi podobném znění reprodukovány Pröklem – uvozují vročením výstavby opět do roku 1757. NA, APA II, kart. 1673, sign. XII, inv. č. 738, Inventář kostelního jmění – Radošov, 1841–1845; SOA Plzeň, Vs Ostrov, kart. 242, inv. č. 726, Přílohy patronátního účtu pro kostel sv. Václava v Radošově, 1816–1837.

44 [...] *cum ejusmodi structura in praesentiarum, Deo Optimo laudes!, in conformitate delineationis utique a Reverendissimo Consistorio approbatae perfecta sit [...]*. NA, APA I, kart. 1344, sign. D 28, inv. č. 3069, 2. 5. 1755.

45 NA, APA I, sign. A 10/2, inv. č. 117, Kopíř odeslaných listů arcibiskupské konsistoře, 1758, fol. 408r; kart. 373, sign. C 34, inv. č. 2813, Emanata, 12. 9. 1758.

46 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 784, inv. č. 760.

47 ZEMAN, Lubomír, Dřevěný krytý most přes řeku Ohři v Radošově opět stojí, *Zprávy památkové péče*, 2004, roč. 64, č. 2, s. 114.

sakristie má čtvrtkruhově vybraná nároží a vstupující plochy s profilovanými římsami a k lodi přiléhá konkávně vydutou lizénou. Původně byla zastřešena zvalbenou stříškou s okosenými nárožími. Orientálním průzkumem byly nalezeny stopy původního barevného řešení, kdy vpadlé plochy fasád byly nalíčeny červeným vápenným nátěrem a vystupující lizénové rámce bílým nátěrem. Shodné omítkové vrstvy s červeným nátěrem se samovolně odhalily i vedle hlavního vstupního portálu v dnešní předsíni v podvěží.⁴⁸

Obr. 13. Radošov, kostel sv. Václava, pohled do lodi směrem k presbytáři

↑ Obr. 14. Radošov, kostel sv. Václava, koutové pilastry lodi u vítězného oblouku

→ Obr. 15. Radošov, kostel sv. Václava, rámování okna v lodi s podloženým klenákem a iluzivním mramorováním

48 Předběžné závěry z průzkumu fasády kostela sv. Václava v Radošově u Kyselky zpracoval v srpnu 2016 Michal Konáš, stavebněhistorický průzkum kostela provedli v září až prosinci 2019 Lubomír Zeman a Jakub Krček.

Obr. 16. Radošov, kostel sv. Václava, schodiště na kruchtu s architektonickým členěním jihovýchodního koutu lodi

Rovněž interiér si až do současnosti zachoval svou barokní podobu. Loď je zastropena dřevěnou bedněnou klenbou s velkým středovým bohatě vykrajovaným štukovým zrcadlem a štukovými rámy naznačujícími trojboké výseče. Pod novějšími nátěry prosvítá barokní iluzivní výmalba s kartušemi, medailony, věnci a rozvilinami. Boční stěny lodi jsou členěny ionskými pilastry s bohatým plastickým štukovým dekorem a iluzivní výmalbou s mramorováním, konkávně vyduuté kouty lodi jsou doplněny sdruženými pilastry. Ty vynášejí široká kladí a bohatě zvlněnou římsu. Okna obsahují rámování s převýšenými středními klenáky, opatřené stejně jako díky pilastrů iluzivním mramorováním. Presbytář kostela je zaklenut plackovou klenbou na koutových polopilířích se štukovými plastickými hlavicemi. Na klenbě je iluzivní výmalba kombinovaná se štukovým kruhovým zrcadlem. Z presbytáře je přístupná po přímém schodišti kazatelna. Kruchta při jižním štítu lodi je vynesena dvěma osmibokými pilíři s konvexně vypjatým středem. Do lodi se otevírá velkou nikou, před kterou jsou umístěny varhany. Vstupy na kruchtu jsou situovány po stranách v zaoblených koutech lodi dřevěnými vřetenovými schodišti. Prostor levého (západního) schodiště je druhotně přestropen, pravé (východní) schodiště pokračuje až do podkrovního prostoru. Schodiště byla prosvětlena z čela štítového průčelí kruhovými okny a z boku menšími obdélnými okénky. Jako prostup do sekundárně připojené věže se dosud dochoval původní okenní otvor i s charakteristickým trojlaločným záklenkem. Nad lodí i presbytářem je zachován původní krov s ležatou stolicí. Mezi rozpěrou a hambalkem je mezer a pásek přechází až do hambalku. Dřevěné prvky jsou ručně opracovávány a spojovány jednostranným rybinovým přeplátováním a čepováním, zajištěným dřevěnými kolíky s charakteristickými tesařskými značkami. Zavětrování v rovině střechy tvoří diagonální vzpěry. Nad presbytářem byla původně vyzdvižena mohutná sanktusní věž, dřevěná zvonice, po níž zbyl trámový rošt a čtveřice sloupků. Dendrochronologická analýza prokázala, že krov byl proveden ze dřeva smýceného v zimním období let 1755/1756.⁴⁹

49 Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků kostela sv. Václava v Radošově provedl v listopadu 2017 Tomáš Kyncl, DendroLab Brno.

Kostel je dodnes vybaven mobiliářem, který časově odpovídá době výstavby. Hlavní oltář, zasvěcený patronu kostela sv. Václavu, a dva boční oltáře jsou barokní, pravděpodobně z poloviny 18. století s pozdější výraznou úpravou z 19. století. Levý boční oltář je zasvěcen sv. Josefu, pravý pak Panně Marii (oltářní obrazy těchto bočních oltářů jsou mladší, z 19. století). Součástí inventáře je také barokní kazatelna, křtitelnice, lavice, zpovědnice a křížová cesta. Zachoval se rovněž soubor barokních dřevěných výplňových dveří s kazetami, opatřených pozdně barokními závěsy, zástrčky i otevřenými zámky (v lodi, sakristii, na schodištích z lodi na kruchtu i na kruchtě samotné).

Při porovnání současné podoby kostela s jeho pozdně barokním stavem, jak jej v polovině 19. století graficky zachytil Josef Schäfler, na první pohled zaujme absence věže. Současná hranolová věž s vysokou jehlancovou střechou, předsazená před hlavní vstup jižního štítového průčelí, sice respektuje původní barokní členění, je ovšem až výsledkem stavebních úprav v letech 1861–1863.⁵⁰ Do té doby plnila funkci zvonice zmíněná sanktuosová věž nad presbytářem. Nelze však říci, že by se výstavbou kostela ve druhé polovině padesátých let 18. století uzavřela jeho pozdně barokní stavební etapa. V následujících letech docházelo k – účtelně dobře dokumentovaným – průběžným opravám a především pak k doplňování nezbytného mobiliáře i k výstavbě doprovodné architektury drobnějšího měřítka. V roce 1763 vznikla na zdi obehnaném hřbitově u kostela⁵¹ nová kostnice, za jejíž stavbu se toho roku platilo 166 zl. 24 kr. Z téhož roku se dochoval také záznam o vyúčtování stavitele Johanna Schmidta z Útviny, které je pro nás – ačkoliv je pouze na 4 zl. 3 kr. – důležitou indicíí, potvrzující, že stavbou kostela definitivně skončilo ostrovské angažmá Johanna Caspara Söllnera⁵² a do služby byl přijat opět starý stavitel Schmidt, nebo snad jeho stejnojmenný syn.⁵³ V roce 1764 se přikročilo k opravě a seřízení zcela zničeného a nepoužitelného hodinového stroje, za což si hodinář Christoph Rositzer z Kovářské účtoval 24 zl. 59 kr.,⁵⁴ a v roce 1765 byl pro kostel sv. Václava odlit v Praze nový zvon, za který se včetně dopravy do Radošova platilo 33 zl. 3 kr.⁵⁵ Od počátku

50 Stavbu věže tehdy provedl stavitel Josef Wallisch z Bochova. SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 787, inv. č. 763, Celoroční účty kostela sv. Václava v Radošově, 1826–1896; kart. 244, inv. č. 728, Přílohy patronátního účtu pro kostel sv. Václava v Radošově, 1860–1875; SOkA Karlovy Vary, AO Radošov, neinv., kronika obce, s. 42. Dřevo pro krov věže bylo podle dendrochronologické analýzy smýceno v zimním období roku 1860/1861.

51 Hřbitovní zeď vysloveně zmiňuje popis k prvnímu vojenskému mapování (NA, fond Josefské vojenské mapování, sekce č. 68, pag. 260, Nr. 36). Ačkoliv hřbitov u kostela v centru obce měl být zrušen v důsledku zvýšených hygienických nároků, jež kladl osvícenský stát na místní samosprávy (v josefském katastru z roku 1785 se uvádí jako *der kassirter Kirchhof an der Kirchen* – NA, fond Josefský katastr, Praha, kart. 2305, inv. č. 4680, Nr. top. 35, 36), k jeho faktické likvidaci nedošlo. Ke kostelu přiléhající pozemek je jako pohřební místo veden ještě počátkem 40. let 19. století ve stabilním katastru (NA, fond Stabilní katastr, Praha, sign. Lok 372, inv. č. 6005) a hřbitov kolem kostela s márníci, obehnaný zdí a přístupný dvěma vstupními brankami, znají rovněž kostelní inventáře z téže doby (NA, APA II, kart. 1673, sign. XII, inv. č. 738; SOA Plzeň, Vs Ostrov, kart. 242, inv. č. 726). Nevyhovující stav hřbitova byl v 80. letech 18. století pravděpodobně vyřešen pouze stavební úpravou, jak dokládá v roce 1787 vyúčtování práce řemeslníků při novém zařizování hřbitova dle nejvyššího nařízení (SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 786, inv. č. 762, Celoroční účty kostela sv. Václava v Radošově, 1780–1825). K založení nového hřbitova v dnešní poloze asi 450 m jižně od starého pohřebiště u kostela sv. Václava došlo až v roce 1871 (SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 787, inv. č. 763; kart. 244, inv. č. 728; SOkA Karlovy Vary, AO Radošov, neinv., kronika obce, s. 43).

52 Johann Caspar Söllner žil nadále v Útvině, kde měl měšťanské právo a věnoval se zednickému řemeslu. V letech 1767 a 1769 je v matrikách titulován jako útvinský konšel, tedy člen městské samosprávy. SOA Plzeň, SMZČ, sign. Útvina 02, pag. 105, 138, 143 (oo); sign. Útvina 12, Matrika Z, 1759–1784, pag. 16. Dne 25. 3. 1780 zemřel ve věku 69 let (!) ve svém domě čp. 39. Jeho manželka (Marie) Clara jej přežila o pět let. Zemřela 10. 4. 1785 jako pětasedmdesátiletá vdova po zednickém mistru Johannu Casparu Söllnerovi v Útvině čp. 39. Tamtéž, pag. 86; sign. Útvina 03, pag. 3 (†).

53 Srov. VLČEK, P. (ed.), *Encyklopedie*, s. 585, kde ve výčtu realizací Johanna Schmidta z Útviny patrný útlak mezi lety 1752 a 1764. Jako panský zedník a hostinský v Útvině (*d[omi]nialis murarij et cauponis Útva [...] filius*) se Johann Schmidt připomíná 11. 1. 1757 u příležitosti sňatku svého syna Johanna Franze. SOA Plzeň, SMZČ, sign. Útvina 02, pag. 100 (oo).

54 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kart. 784, inv. č. 760.

55 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 785, inv. č. 761, Celoroční účty kostela sv. Václava v Radošově, 1764–1780. Tento zvon se v kostele nadochoval, neboť radošovské zvony byly – tak jako na mnoha jiných místech – zrekvírovány pro válečné účely. Následně se faráři Karlu Scharnaglovi (1916–1921) podařilo

↑ Obr. 17. Radošov, kostel sv. Václava, pohled na klenbu lodi a presbytáře

← Obr. 18. Radošov, kostel sv. Václava, detail samovolně odhalené iluzivní malby na klenbě lodi

sedmdesátých let se pak v účtech množí výdaje za údržbu kostelní střechy, zvláště významná byla v tomto ohledu investice z roku 1773, kdy se za 16 000 šindelů platilo 59 zl. 36 kr. a za šindeláky a práci tesařů 36 zl. 20 kr. Výsledkem opravy bylo zdvojení (*dopplung*) šindelové krytiny kostelní střechy.⁵⁶

Zhruba do téže doby lze datovat počínající snahy o přístavbu kostelní věže, tehdy ještě v pozdně barokních formách. V červnu 1776 byl vrchnímu úřadu v Ostrově dodán kompletní stavební projekt, sestávající z hrubých rozpočtů a stavebních plánů. Rozpočet zednických prací a materiálu, sestavený dílovedoucím (*Werckmeüster*) Johannem Adamem Siegelem,⁵⁷ zněl na celkovou částku 2 296 zl. 51 kr. Nejvyšší položku (789 zl. 36 kr.) představovaly náklady na zednické a přidavačské práce, následovaly výdaje za 380 sáhů lomového kamene (152 zl. za lamačskou práci a 380 zl. za dovoz), 430 strychů vápna (286 zl. 40 kr. plus 43 zl. za dopravu), 6 500 cihel (78 zl. plus 32 zl. 30 kr. za dopravu) a 1 200 fůr písku (120 zl.). Zbytek sumy tvořily nižší částky za ostatní zednický materiál (např. 6 strychů bílého vápna, barva), truhlářské, zámečnické a sklenářské výrobky (jedny nové hlavní dveře za 24 zl. 56 kr., tři nová okna za 26 zl. 55 kr.), kovářské výrobky (závlače, skoby, hřebíky atd.) a různé druhy prken a stavebního dřeva. Na 16 zl. měl vyjít knoflík s křížem na vrcholek věže. Samostatný rozpočet, připravený tesařským mistrem Martinem Henlem a znějící na 291 zl. 24 kr., byl sestaven na tesařské práce a materiál na stavbu lešení, krovu a zvonové stolice (včetně zastřešení 6 000 šindelů). Stavba kostelní věže tak dle Siegelova projektu, doplněného příslušnými – a dodnes dochovanými – plány, vycházela celkem na 2 588 zl. 15 kr.⁵⁸

Hranolová, o patro převýšená věž měla mít podobu odpovídající celkovému architektonickému řešení kostela – na čtvercovém půdorysu s odsazenými zaoblenými rohy, členěná lizénovými rámci s vpadlými plochami. Nový vstupní portál byl navržen v klasických formách s uchy a supraportou se zalamovanou římsou a okna v kasulovém tvaru. Zastřešení mělo být provedeno ve tvaru mansardové, zvonovitě projmuté bání, přerušené ve spodní části kruhovým ciferníkem věžních hodin. Stavební výkresy byly barevně lavírované, zajímavé je provedení jemně růžové ve vpadlých plochách a na zaoblených nárožích s ponecháním světlého tónu na lizénách a římsách. Naopak tmavším, sytějším růžovočerveným tónem byly vytaženy šambrány oken, vstupní portál s vpadlým frontonem supraporty a sokl. Vrstva nátěru v jemnější růžové barevnosti se také odhalila při průzkumu fasád na nejstarší červené vrstvě vpadlých ploch lodi a presbytáře. Barevné pojednání věže tak mělo buď reagovat na úpravu původního barevného řešení fasád kostela, anebo tyto korekce, vyvolané proměnami stylovými názory, byly provedeny v souvislosti s přípravou stavby věže. Z její realizace však nakonec z bližší neznámých důvodů sešlo. Ostatně jediný výdaj, který v souvislosti se stavbou nové kostelní věže zaznamenala kniha kostelních účtů, představují 2 zl. 45 kr., jež obdržel 25. dubna 1776 místní *Werkmeister* Adam Siegel za zhotovení stavebního výkresu.⁵⁹

Koncem sedmdesátých let 18. století ještě získal radošovský kostel nové varhany. Smlouva na jejich výrobu byla uzavřena sice již 29. května 1776, teprve 5. listopadu 1778 ale varhanář Johann Ignaz Schmiedt kvitoval přijetí první splátky ve výši 156 zl. 31 kr., z čehož 6 zl. 31 kr. představovalo stravné při instalaci varhan v kostele. Dalších 5 zl. se platilo za dopravu nových varhan z Lokte do Radošova a starého pozitivu z Radošova

sehnat prostředky na nový zvon, a to s pomocí kongregace Milosrdných sester svatého Kříže v Chebu, které měly v Radošově od roku 1903 svůj klášter. SOkA Karlovy Vary, AO Radošov, neinv., kronika obce, s. 40–41. Zvon, který se dnes nachází ve věži kostela sv. Václava, byl do Radošova převezen neznámo odkud a nese dataci 1593.

56 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 785, inv. č. 761. Kostel měl šindelovou krytinu až do roku 1882, kdy jej patronátní úřad nechal pokrýt břidlicí. SOA Plzeň, Vs Ostrov, kart. 245, inv. č. 729, Přílohy patronátního účtu pro kostel sv. Václava v Radošově, 1876–1924.

57 V literatuře uváděn jako zednický mistr (později stavitel) a měšťan v Maštově, kde je doložen při opravě a rozšíření kostela Nanebevzetí Panny Marie v roce 1765. Posléze figuroval při opravách kostela Narození Panny Marie v Toužimi v letech 1774–1778. VLČEK, P. (ed.), *Encyklopedie*, s. 597–598.

58 SOA Plzeň, VÚ Ostrov, kart. 161, sign. I K2, inv. č. 57, Kostely a školy (stavba věže kostela v Radošově, 1776), č. 460 ½.

59 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 785, inv. č. 761.

Obr. 19. Radošov, kostel sv. Václava, krov nad lodí, pohled směrem k závěru, kde je viditelný pozůstatek původní konstrukce sanktusové věže

do Boru. K doplacení celé částky za nové varhany, která měla činit podle smlouvy 300 zl., došlo ve dvou termínech, 2. prosince 1779 a 10. listopadu 1780, kdy Johann Ignaz Schmiedt obdržel dvakrát po 75 zl., tedy zbývajících 150 zl.⁶⁰ Udržovat varhany v dobré kondici nadále pomáhal varhanář Johann Andres Voigt, jemuž se za opravu nástroje platilo v roce 1795 30 zl.⁶¹

Význam radošovského kostela v rámci církevněsprávních a patronátních poměrů na panství

Podstatnou organizační změnu ve správě radošovského benefícia přinesl rok 1768, kdy došlo k naplnění mnohaletého úsilí o získání vlastního duchovního správce⁶² zřízením rezidenčního kaplanství.⁶³ Prvotní snahou ovšem bylo zřídit farnost se sídlem v Boru a filiálkou v Radošově, zaopatřovanou borským kaplanem. Téma otevřel po delší době tajný rada Fortenbach, když v listopadu 1766 připomněl bádenskému markraběti Augustu Georgovi (majitelem panství v letech 1761–1771) vznik dvou nových far – v Krašově a v Perninku – na jeho českých panstvích. V této souvislosti poukázal na problematiku

60 SOA Plzeň, VÚ Ostrov, kart. 161, sign. I K2, inv. č. 57, č. 460 ½; SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 785, inv. č. 761. Srov. TOMŠÍ, Lubomír, *Varhany a varhanáři Sokolovska a Karlovarska*, Sokolov 1998, s. 46–47.

61 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 786, inv. č. 762. Tyto pozdně barokní varhany se v kostele nedochovaly. V rámci celkové obnovy stavby včetně modernizace kostelního mobiliáře začátkem 20. století, zejména v letech 1901–1902, byly pořízeny i nové varhany od Martina Zause z Chebu. Srov. TOMŠÍ, L., *Varhany a varhanáři*, s. 46–47. Staré varhany byly naposledy opravovány v roce 1892 Alfredem Gröbelem z Kadaně. O údržbu nových varhan se poté starali Josef Langenauer (1912) a Wilhelm Schusser (1913, 1915). SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 787, inv. č. 763; kn. 788, inv. č. 764, Celoroční účty kostela sv. Václava v Radošově, 1897–1917.

62 Srov. KRČEK, J., „Předhusitský kostelíček...“, s. 22.

63 Tzv. rezidenční kaplanství, jehož ustavení bylo snazší než zřízení nebo i obnova fary, se vyznačovalo jistou závislostí kaplana na příslušném faráři. Rezidenční kaplan ovšem zpravidla sídlil přímo v lokalitě, kde zaopatřoval filiální kostel, v němž konal bohoslužby, posluhoval svátostmi a zastával i jiné farní funkce. Srov. STUHLÁ, Pavla, *Prachatický vikariát 1676–1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004, s. 48, 84–86.

ostrovských filiálek v Boru a v Radošově, obou vzdálených od Ostrova přes dvě hodiny chůze, což v mnoha ohledech dlouhodobě způsobovalo komplikace. Fortenbach opět neopomněl vyzdvihnout skutečnost, že radošovský kostel je nejbohatším kostelem na bádenských panstvích v Čechách s kapitálem obnášejícím bezmála 40 000 zl., a zdůraznil, že byl zcela nově a solidně postaven teprve před několika lety, a proto nevyžaduje žádné další potřeby. Jak ale věcně poznamenal markrabě ve své odpovědi tajnému radovi z 12. listopadu 1766, celá záležitost závisela na souhlasu arcibiskupství.⁶⁴

S konzistoří v této věci komunikoval od podzimu 1767 P. Johann Christoph Siegl, farář a okrskový vikář v Sedleci u Karlových Varů, a již tehdy bylo zřejmé, že koncept fary v Boru s filiálkou v Radošově ustoupí variantě dvou nových rezidenčních kaplanství, závislých na faře v Ostrově.⁶⁵ V srpnu 1768 obdržel P. Siegl kladné rozhodnutí ohledně nově fundovaných kaplanství v Boru a v Radošově a usazení dvou kaplanů tamtéž.⁶⁶ Následně, 26. září 1768, byly schváleny plány opravy obydlí kaplana v Boru a postavení od základů nového kaplanského příbytku v Radošově nákladem 947 zl. z peněz radošovského kostela, jehož kapitál ve výši 37 546 zl. vynášel na hotovosti 8 474 zl.⁶⁷ V Boru se souběžně s opravou kaplanství přestavoval i kostel sv. Máří Magdaleny.⁶⁸ Vlastní fundační instrumenty obou nových kaplanství nesou dataci 24. října 1768. Arcibiskupská konzistoř v nich schvaluje na návrh markraběte Augusta Georga z Badenu fundaci kaplanství v Boru, podřízeného faráři v Ostrově, a jeho obsazení P. Franzem Glaserem, dosud kaplanem v Ostrově, jako prvním kaplanem, a fundaci kaplanství v Radošově, podřízeného rovněž Ostrovu. Do Radošova byl jako rezidenční kaplan povolán P. Franz Xaver Siegl, dosavadní kaplan v Sedleci,⁶⁹ který se tak stal po dlouhé době prvním zdejším duchovním správcem s právem udělovat svátosti a vykonávat další farní náležitosti.⁷⁰ P. Siegl dostal do pravomoci rovněž vedení církevních matrik, jichž se ujal začátkem roku 1769. Do té doby vedli záznamy o narozených, oddaných a zemřelých v Radošově příslušní kaplani v Ostrově, případně farář ve Velichově.⁷¹

Se založením rezidenčního kaplanství patrně souvisí pořízení nového krucifixu do kostela, které dokládají účty z roku 1768. Další investice si zřízení kaplanství vyžádalo v roce 1769, kdy se relativně drobné částky platily za restaurování kostela a různé opravy při něm se nacházející školy, a především se hradil náklad na od základu nově provedenou stavbu kaplanského obydlí ve výši 1 199 zl. 27 kr. Jak bylo uvedeno, z pokladny radošovského kostela neměla být financována jen stavba zdejší kaplanky, ale i oprava příbytku kaplana v Boru, na niž se v roce 1771 z kostelních peněz přispělo 339 zl. 34 kr., jakož i 61 zl. 57 kr. na různé opravy kostela a nově zřízeného kaplanství tamtéž. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že Radošov jako nejbohatší beneficium na ostrovském

64 SOA Plzeň, TK Rastatt, kart. 44, sign. 355, inv. č. 321, Ustanovení vlastního faráře pro kostel v Boru a Radošově, 1712–1768.

65 V té době byl farářem v Ostrově P. Johann Jakob Wolf (1763–1780) a po něm P. Johann Schuster (1780–1787). KÜHNEL, Josef, *Geschichte der Stadt Schlackenwerth, der ehemal. Residenz der Herzoge von Lauenburg und der Markgrafen von Baden, mit Berücksichtigung der Umgebung*, Schlackenwerth [1923], s. 203.

66 NA, APA I, sign. A 11/3, inv. č. 130, Kopíř odeslaných listů arcibiskupské konsistoře, 1. 7. 1768 – 28. 12. 1768, fol. 113r–113v, 143r; kart. 455, sign. C 43, inv. č. 2823, Emanata, 18. a 29. 8. 1768. Tajný rada Fortenbach psal markraběti Augustu Georgovi do Rastattu ve věci arcibiskupského rozhodnutí o zřízení dvou nových duchovních správ na ostrovském panství, v Boru a v Radošově, ve formě rezidenčních kaplanství již v červenci 1768. K popisu přiložil obecný fundační instrument. SOA Plzeň, TK Rastatt, kart. 44, sign. 355, inv. č. 321.

67 NA, APA I, sign. A 11/3, inv. č. 130, fol. 214r; sign. A 39/10, inv. č. 505, Repertář došlé korespondence, 1766–1769, fol. 253r; kart. 456, sign. C 43, inv. č. 2823, Emanata, 26. 9. 1768.

68 NA, APA I, sign. A 39/10, inv. č. 505, fol. 196v. Přestavba kostela sv. Máří Magdaleny v Boru s prodloužením a novým zastropením lodi je v literatuře kladena do roku 1770. POCHÉ, Emanuel (ed.), *Umělecké památky Čech. 1. sv. A–J*, Praha 1977, s. 99.

69 Fortenbach předložil Augustu Georgovi konkrétní jména duchovních s návrhy na jejich povolání k jednotlivým kaplanstvím (P. Glaser do Boru, P. Siegl do Radošova) koncem září 1768 a markrabě je 5. října toho roku odsouhlasil. SOA Plzeň, TK Rastatt, kart. 44, sign. 355, inv. č. 321.

70 NA, APA I, sign. A 11/3, inv. č. 130, fol. 295r–296r; sign. A 15/6, inv. č. 197, Abecední rejstřík věcný ke knihám emanat, 1676–1792, nefol.; kart. 456, sign. C 43, inv. č. 2823, 24. 10. 1768.

71 SOA Plzeň, SMZČ, sign. Radošov (Rodisfort) 01, Matrika NOZ, 1693–1784, fol. 51r, 105r, 163r.

panství finančně participoval na mnoha stavbách a opravách patronátních budov, a to nejen ve druhé polovině 18., ale i během 19. a prvních desetiletí 20. století.⁷²

V rámci církevních reforem císaře Josefa II. došlo v osmdesátých letech 18. století k posílení farní správy vytvořením sítě tzv. lokálií neboli lokálních kaplanství. Ta byla zakládána buďto v sídlech (o více než 700 obyvatelích a vzdálených více než hodinu cesty od nejbližšího farního kostela) dosud neobsazených duchovním správcem, anebo na ně byly převáděny starší rezidenční kaplanství a administratury. V takovém případě byl pak rozdíl mezi rezidenčním kaplanstvím a lokálií spíše formální. Lokálie (podobně jako předtím rezidenční kaplanství) se rozsahem vykonávaných kompetencí v podstatě rovnaly farám, ovšem s tím rozdílem, že byly podřízeny sousedním „mateřským“ farnostem.⁷³ Lokální kaplanství fungovalo nejpozději od poloviny osmdesátých let 18. století také při radošovském filiálním kostele sv. Václava pod patronátem ostrovské vrchnosti.⁷⁴ Prvním lokalistou se stal dosavadní rezidenční kaplan P. Franz Xaver Siegl, který svůj úřad vykonával do roku 1791.⁷⁵ K povýšení radošovské lokálie na samostatnou faru došlo v roce 1857 za působení P. Eduarda Schönfeldera,⁷⁶ v letech 1873–1874 pak byla zbořena stará farní budova a nahrazena současnou novostavbou od stavitele Franze Jelinka.⁷⁷

Závěr

Kostel sv. Václava v Radošově reprezentuje sakrální stavbu s umírněnou pozdně barokní podobou z let 1755–1758 a historizující přístavbou věže uskutečněnou v letech 1861–1863. Stojí na místě staršího středověkého kostela, vybudovaného pravděpodobně koncem 12., nejpozději začátkem 13. století, a dokládá tak kontinuitu vývoje historického sídla na pomezí českého vnitrozemí a historického Sedlecka. Nachází se v centrální části zástavby, kde tvoří výraznou pohledovou dominantu s vazbou na obnovený dřevěný krytý most přes Ohří, čímž se stává i důležitou součástí urbanistického rozložení obce Radošova. Architektonickým rozvrhem, dispozicí i uplatněním shodných detailů se kostel sv. Václava blíží sakrálním stavbám na ostrovském panství, které tak vytvářejí ucelený architektonický soubor. Podoba architektury radošovského kostela včetně provedení vnějšího pláště souvisí se stavebními podniky markrabat bádenských. Červený až purpurový nátěr vpadlých ploch (později upravený v růžovějším valéru) je téměř totožný s barevným řešením zámekského areálu v Ostrově. Tato barevnost pak byla v následujících letech aplikována i na dalších vrchnostenských stavbách v okruhu ostrovského dominia a napodobována i měšťany na jejich soukromých domech, a to nejen v Ostrově.

72 Tak například v roce 1770 putoval z Radošova příspěvek 611 zl. 6 kr. na stavbu nového farního kostela v Perninku (SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 785, inv. č. 761). V roce 1789 šlo o příspěvky na opravy škol v Boru (41 zl. 19 kr.) a Perninku (636 zl. 28 kr.) a farního kostela v Hroznětíně (298 zl. 24 kr.), v roce 1807 o příspěvky na nové varhany pro kostel v Krásném Lese (209 zl. 28 kr.) a na opravu hřbitovního kostela a hrobnického domku v Ostrově (287 zl. 37 kr.), v roce 1810 o příspěvky na opravy farního kostela, fary a školy v Hroznětíně, v roce 1815 na nové varhany pro farní kostel v Ostrově (170 zl.), v roce 1817 na varhany pro kostel v Perninku (360 zl.), v roce 1821 na stavbu kostela a fary v Měděnci v letech 1803–1811 (2 069 zl. 39 kr.) atd. (tamtéž, kn. 786, inv. č. 762). V roce 1811 byl z pokladny filiálního kostela v Radošově vzat obnos 2 250 zl. na štafírování nových oltářů a kazatelný kostela v Měděnci (SOA Plzeň, fond Toskánská administrace statků v Praze, extradované spisy Ostrov, kart. 13, sign. 33 E, inv. č. 32, Správa kostelního jmění, 1816–1831, č. 1). Ještě v roce 1910 byla z radošovských kostelních peněz z větší části hrazena oprava hřbitovního kostela v Ostrově (SOKA Karlovy Vary, AO Radošov, neinv., kronika obce, s. 39).

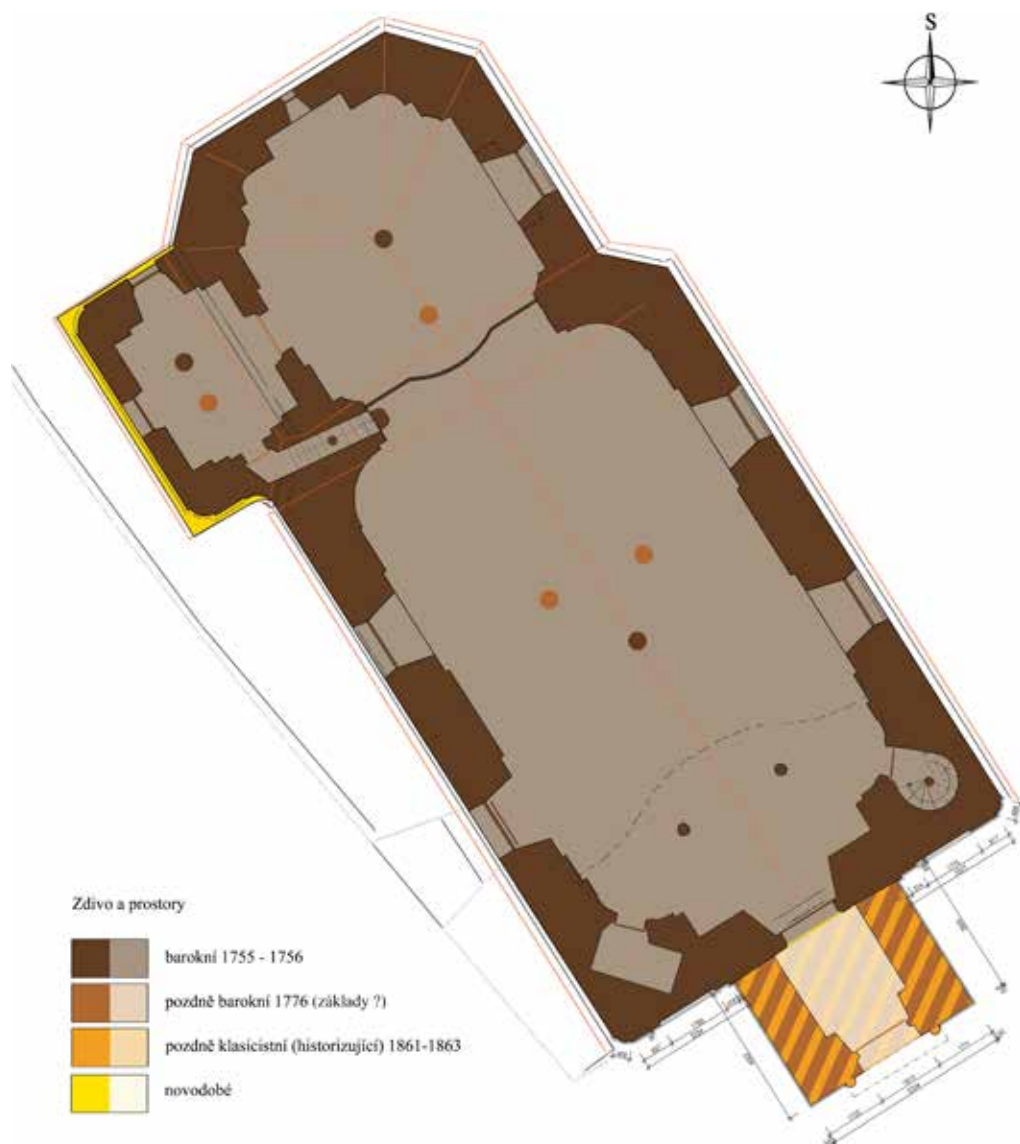
73 Srov. LHOTÁK, Jan, Dlouhá cesta městečka Hartmanic k samostatné farnosti. Příspěvek k církevní správě v Pošumaví na sklonku barokní doby, in: *Tenkrát na západě (Čech). Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje*, STOČES, Jiří – MUŠKOVÁ, Eva, a kol., Plzeň 2013, s. 96.

74 SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Königreichs Böhmen. 2. Theil. Ellbogner Kreis*, Prag 1785, s. 147. *Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioecesis Pragenses pro anno Domini MDCCCXC*, Pragae [1890], s. 168, datuje zřízení lokálie v Radošově do roku 1775.

75 Přehled administrátorů radošovské lokálie do poloviny 19. století viz SOKA Karlovy Vary, AO Radošov, neinv., kronika obce, s. 40–41; SOKA Karlovy Vary, AM Bochov, rkp. 1, inv. č. 204.

76 Přehled farářů při kostele sv. Václava viz SOKA Karlovy Vary, AO Radošov, neinv., kronika obce, s. 7, 38, 41; SOKA Karlovy Vary, AM Bochov, rkp. 1, inv. č. 204. Srov. KÜHNEL, J., *Geschichte*, s. 141.

77 SOA Plzeň, Vs Ostrov, kn. 787, inv. č. 763; kart. 245, inv. č. 729; SOKA Karlovy Vary, AO Radošov, neinv., kronika obce, s. 43.

Obr. 20. Radošov, kostel sv. Václava, stavebněhistorické vyhodnocení, zdroj: Lubomír Zeman, 2019

Stejná purpurová barevnost byla nalezena i na monumentální stavbě poutního chrámu sv. Anny v Sedleci u Karlových Varů, vybudovaného v letech 1738–1746 (1749) pod patronací markraběte Ludwiga Georga Bádenského dvorním bádenským stavitelem Johannem Schmidtem z Útviny,⁷⁸ na fasádách kaple sv. Jana Nepomuckého v Bystřici u Hroznětína z let 1769–1772⁷⁹ nebo na kapli sv. Jana Nepomuckého v Nejdě, postavené snad v roce 1819. Podle osobitě provedených hlavic pilastrů, převýšených podložených klenáků, mohutných závitnic sdružených volut i zužujících se rámců klenebních výsečí se dají dedukovat možní stavitelé a tvůrci bádenských staveb v západních Čechách, kteří jsou už dnes téměř neznámí, a to i v povědomí odborné veřejnosti. V interiéru

⁷⁸ V případě barokní novostavby kostela sv. Anny v Sedleci u Karlových Varů se často uvažuje o úpravě starších plánů Kiliána Ignáce Dientzenhofera. GNIRS, A., *Topographie*, s. 162–163.

⁷⁹ KRČEK, Jakub – ZEMAN, Lubomír, Kaple sv. Jana Nepomuckého v Bystřici u Hroznětína, *Průzkumy památek*, 2019, roč. 26, č. 2, s. 93–110.

radošovského kostela je dochován také kompletní soubor movitého vybavení, který esteticky zhodnocuje vyznění celku stavby a zároveň dokládá kvalitní úroveň řemeslné a umělecké práce. Historický vývoj byl dotvořen přístavbou věže před jižní štítové průčelí ve druhé polovině 19. století. Kostel sv. Václava v Radošově představuje svým architektonickým provedením, umístěním i mobiliářem významnou kulturní památku nadregionálního charakteru.

Hodnotu samu o sobě pak vytváří úzké propojení dochované materie kostela s bohatstvím archivních dokladů o průběhu výstavby, které nejenže dovolují její přesné chronologické ukotvení, ale též umožňují vyslovit relativně spolehlivé závěry o autorské atribuci (v rovině projekční i realizační) a vykreslit okolnosti zrodu stavby včetně komplikovaných poměrů na staveništi. Zdrojem napětí zde byly odlišné představy o adekvátním finančním ohodnocení práce stavitele, přičemž na jedné straně sporu stál investor, markrabě Ludwig Georg z Badenu, místně reprezentovaný tajným radou a zplnomocněným komisařem pro česká panství Franzem Bernardem Fortenbachem, resp. ředitelem ostrovského panství Johannem Zophem, a na straně druhé nově přijatý bádenský vrchnostenský stavitel Johann Caspar Söllner z Útviny (* 5. ledna 1713, † 25. března 1780). Síla jeho motivace k dokončení započaté stavby kostela navzdory nevyhovujícím platovým podmínkám vyvěrala především z nutnosti existenčního zajištění početné rodiny v situaci, kdy se nedostávalo jiných pracovních příležitostí, svou roli ale patrně sehrávala též vnitřní potřeba završit dílo, u jehož zrodu stál ve fázi přípravy projektu předešlý vrchnostenský stavitel a zřejmě Söllnerův příbuzný Anton. Osobou Johanna Caspara angažmá tohoto rodu ve službách bádenských markrabat na panství Ostrov končí⁸⁰ a jen navazující, podstatně širěji koncipovaný výzkum by mohl přinést poznatky o jeho dalších, dosud neznámých realizacích. Závažnou badatelskou otázkou se jeví také Söllnerem připomínané působení na blíže nespecifikovaných stavbách v Polsku, které mělo dle díkce pramenů bezprostředně předcházet stavitelovu příchodu do Radošova. Zde jeho profesní uplatnění trvalo jen pár let, je však dobře dokumentováno jak psanými záznamy, tak hmotnými památkami. Teprve propojení obou perspektiv umožnilo zrekonstruovat tuto krátkou, leč intenzivní epizodu Söllnerova života, a přispět tak k poznání méně probíraných aspektů stavebního provozu na západočeských panstvích bádenských markrabat a obecně problematiky architektonické produkce pozdně barokní doby.

Summary

The St. Wenceslas Church in Radošov represents a sacral building with a moderate Late Baroque form from 1755–1758 and a historicizing tower extension executed in 1861–1863. It stands on the site of an older mediaeval church, probably built in the late 12th or early 13th century at the latest. It is located in the central part of the development, where it forms a prominent landmark with a link to the restored wooden covered bridge over the Ohře River (the Eger River), thus becoming an important part of the urban layout of Radošov. In terms of its architectural plan, layout, design of the building's external skin and the use of identical details, the St. Wenceslas Church is close to the sacral buildings on the Ostrov estate, which form a coherent architectural ensemble related to the building enterprises of the Margrave of Baden-Baden. The

value in itself lies in the close connection of the preserved material of the church with the wealth of archival documents on the construction process, which not only allow its precise chronological anchoring, but also enable relatively reliable conclusions to be drawn about the author's attribution (both in terms of design and execution) and to portray the circumstances of the building's birth, including the complicated conditions on the construction site. The source of tension here were caused by different ideas about the adequate financial remuneration of the builder's work, with the investor, Margrave Ludwig Georg of Baden-Baden, locally represented by the Privy Council and Commissioner Plenipotentiary for Bohemian Estates Franz Bernard Fortenbach and the director of the Ostrov estate Johann Zoph, on the one

80 Současně s Johannem Casparem Söllnerem, případně v nejbližších letech po jeho smrti, působili v Útvíně i další zástupci stavebních řemesel téhož příjmení. Jednalo se o zedníky Johanna Mathese Söllnera (matriční doklady k letům 1753–1773), Johanna Michaela Söllnera (1760–1767), Franze Söllnera (1771–1776), Simona Söllnera (1788–1802) a Karla Söllnera (1795–1800) a tesaře Johanna Söllnera (1752) a Michaela Söllnera (1753–1799). SOA Plzeň, SMŽČ, sign. Útvina 02, pag. 245, 247, 256, 257, 273, 274, 298 (*), 88, 111, 155 (oo), 130 (†); sign. Útvina 03, pag. 7, 12, 16, 22, 26, 31 (†); sign. Útvina 12, pag. 46, 60, 78.

side of the dispute, and the newly hired builder Johann Caspar Söllner of Útvina (* 5th January 1713, † 25th March 1780). His motivational drive to finish the church construction, despite the inadequate salary conditions, stemmed primarily from the need to provide for his large family in a situation where there were no other employment opportunities, but the inner need to complete the work, which had been initiated in the project preparation phase by Anton, the previous head builder and probably Söllner's relative, also played a role.

J.C. Söllner's professional career in the service of the Baden margraves in Ostrov lasted only a few years, but it is well documented both in written records and in tangible monuments. Only by combining both perspectives has it been possible to reconstruct this brief but intense episode of Söllner's life and thus contribute to the understanding of less studied aspects of building operations on the West Bohemian estates of the Baden-Baden Margraves and the issues of architectural production in the Late Baroque period in general.

Prameny a literatura

Archivní a sbírkové fondy

Národní archiv

Fond: Archiv pražského arcibiskupství, Praha (1221–1950)

Fond: Josefské vojenské mapování (1763–1787)

Fond: Josefský katastr, Praha (1785–1875)

Fond: Stabliní katastr, Praha (1826–1843)

Státní oblastní archiv v Plzni

Fond: Bádenská tajná dvorská kancelář Rastatt (1588–1771)

Fond: Toskánská administrace statků v Praze, extradované spisy Ostrov (1808–1848)

Fond: Velkostatek Ostrov (1592–1931)

Fond: Vrchní úřad Ostrov (1516–1813)

Fond: Sbírka matrik západních Čech (1531–1949)

Státní okresní archiv Karlovy Vary

Fond: Archiv města Bochoř (1349–1945)

Fond: Archiv obce Radošov (1895–1945)

Literatura a vydané prameny

BENEŠ, František, Z cesty po Rakovnicku, Žatecku a Loketsku, *Památky archaeologické a místopisné*, 1869, roč. 8, č. 8, s. 565–576.

BERNAU, Bedřich, *Čechy společnou prací spisovatelův a umělců českých. 10. díl. Krušné hory a Poohří*, Praha 1896.

BURDOVÁ, Pavla, a kol. (edd.), *Tereziánský katastr český. 3. sv. Dominikál*, Praha 1970.

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXC, Praeae [1890].

GAMERITH, Andreas, Rund um die Baustelle. Voraussetzungen und Alltag einer barocken Klosterbaustelle am Beispiel des Stiftes Altenburg, in: *Leben und Alltag in böhmisch-mährischen und niederösterreichischen Klöstern in Spätmittelalter und Neuzeit*, SPECHT, Heidemarie – ČERNUŠÁK, Tomáš (edd.), St. Pölten – Brno 2011, s. 86–100.

GNIRS, Anton, *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad*, (Prag 1933), München 1996.

HAUBERT, Jan, a kol., *Státní oblastní archiv v Plzni. Průvodce po archívních fondech. 3. sv.*, Praha 1976.

KRČEK, Jakub, „Předhusitský kostelíček přestavbou znešvařený“. Ze starších dějin kostela sv. Václava v Radošově, *Sborník muzea Karlovarského kraje*, 2021, roč. 29, s. 7–24.

KRČEK, Jakub, Stavba budovy děkanství v Horním Slavkově v letech 1754–1756, *Západočeské archivy*, 2021, roč. 12, s. 86–109.

KRČEK, Jakub – ZEMAN, Lubomír, Kaple sv. Jana Nepomuckého v Bystřici u Hroznětína, *Průzkumy památek*, 2019, roč. 26, č. 2, s. 93–110.

KUČA, Karel – ZEMAN, Lubomír, *Památky Karlovarského kraje. Koncepce památkové péče v Karlovarském kraji*, Karlovy Vary 2006.

KÜHNEL, Josef, *Geschichte der Stadt Schlackenwerth, der ehemal. Residenz der Herzoge von Lauenburg und der Markgrafen von Baden, mit Berücksichtigung der Umgebung*, Schlackenwerth [1923].

KUMPERA, Jan, *Západní Čechy od A do Z. Historie, památky, příroda*, Praha – Plzeň 2003.

LHOTÁK, Jan, Dlouhá cesta městečka Hartmanic k samostatné farnosti. Příspěvek k církevní správě v Pošumaví na sklonku barokní doby, in: *Tenkrát na západě (Čech). Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje*, STOČES, Jiří – MUŠKOVÁ, Eva, a kol., Plzeň 2013, s. 80–100.

LIBAL, Dobroslav – HEROUTOVÁ, Marie – MUK, Jan, *Pasport okresů Západočeského kraje. Okres Karlovy Vary*, Praha: SÚRPMO 1972 (nepublikovaný strojopis v archivu NPÚ, ÚOP v Lokti).

- MACEK, Petr, Barokní stavitelství, in: *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách*, FEJTOVÁ, Olga, a kol. (edd.), Praha 2004, s. 245–259.
- NEUWIRTH, Joseph, *Die Wochenrechnungen und der Betrieb des Prager Dombaues in den Jahren 1372–1378*, Prag 1890.
- POCHE, Emanuel (ed.), *Umělecké památky Čech. 1. sv. A–J*, Praha 1977.
- POCHE, Emanuel (ed.), *Umělecké památky Čech. 3. sv. P–Š*, Praha 1980.
- RENNER, Anna M., Das herzoglich sachsen-lauenburgische und markgräfllich badische Herrschaftsarchiv Schlackenwerth, *Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins*, 1943, roč. 95 (= N. F. 56), s. 49–171.
- SCHALLER, Jaroslav, *Topographie des Königreichs Böhmen. 2. Theil. Ellbogner Kreis*, Prag 1785.
- STUHLÁ, Pavla, *Prachatický vikariát 1676–1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.
- TOMŠÍ, Lubomír, *Varhany a varhanáři Sokolovska a Karlovarska*, Sokolov 1998.
- ÚLOVEC, Jiří, Dokumentace církevních staveb okresu Karlovy Vary ve fondu Archiv pražského arcibiskupství, *Historický sborník Karlovarska*, 1997, roč. 5, s. 63–86.
- VLČEK, Pavel (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.
- WACHSMANOVÁ, Viktorie, Život a dílo Abrahama Leuthnera, *Památky archaeologické*, 1946, roč. 42, s. 14–60.
- WIRTH, Zdeněk (ed.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1957.
- ZEMAN, Lubomír, Dřevěný krytý most přes řeku Ohří v Radošově opět stojí, *Zprávy památkové péče*, 2004, roč. 64, č. 2, s. 113–117.

Internetové zdroje

- Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz> [20. 04. 2021].
- Porta fontium – Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů, dostupné online: <https://www.portafontium.eu> [cit. 03. 05. 2021].

Mgr. Jakub Krček (nar. 1985)

ORCID-ID: 0000-0002-7187-3242

V letech 2004–2010 absolvoval magisterské studium českého jazyka a dějepisu na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni, kde poté krátce působil jako externí vyučující pomocných věd historických. Souběžně začal pracovat v Západočeském institutu pro ochranu a dokumentaci památek (ZIP o.p.s.), kde působí doposud jako samostatný odborný pracovník se specializací na archivní rešerše pro stavebněhistorické a archeologické průzkumy. Jeho badatelský zájem směřuje k problematice raně novověké kultivace stavebního prostředí a kulturní krajiny, převážně v západočeském regionu a újeji v prostoru velkých klášterních dominií. V obecnější rovině se zabývá vztahem archivních pramenů a hmotného dědictví a možnostmi vzájemného propojování jejich výpovědních schopností. Od roku 2021 je doktorandem katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Mgr. Lubomír Zeman (nar. 1964)

ORCID-ID: 0000-0002-5709-5034

V letech 1985–1990 vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, obor filozofie – historie. V letech 1992–1994 absolvoval postgraduální studium Fakulty architektury ČVUT v Praze, obor památková péče a dějiny a ochrana nemovitých památek a souborů. V letech 1991–1992 pracoval na odboru školství a kultury Městského úřadu v Karlových Varech. V roce 1992 přešel do tehdejšího Památkového ústavu v Plzni, kde pracoval jako odborný referent až do roku 2004. Od roku 2005 do roku 2012 působil na ústředním pracovišti Národního památkového ústavu v Praze a v současné době opět působí v Národním památkovém ústavu v Lokti, kde se věnuje výzkumu a průzkumům historické architektury v regionu Karlovarského kraje. Dlouhodobě se věnuje architektuře 19. a 20. století se zaměřením na lázeňské celky, a to jak v České republice, tak i v celé Evropě. Výsledky práce a zhodnocení dochovaného architektonického dědictví se snaží zpřístupňovat široké veřejnosti prostřednictvím článků v odborném tisku i jednotlivých samostatných publikací.